

Fylgiskjal.**FRÍVERSΛUNARSAMNINGUR
MILLI
EFTA-RÍKJANNA
OG
FILIPPSEYJA****FORMÁLSORÐ**

Ísland, Furstadæmið Liechtenstein, Konungsríkið Noregur og Svissneska ríkjasambandið (hér á eftir nefnd „EFTA-ríkin“)

og

Lýðveldið Filippseyjar (hér á eftir nefnt „Filippseyjar“),

hvert og eitt nefnt hér á eftir „samningsaðili“ eða saman „samningsaðilarnir“,

SEM VIÐURKENNA þann sameiginlega vilja að koma á nánnum og varanlegum tengslum milli EFTA-ríkjanna og Filippseyja,

SEM VILJA skapa hagstæð skilyrði fyrir þróun og fjölbreytni í viðskiptum milli samningsaðilanna og fyrir aukna samvinnu, bæði viðskiptalega og efnahagslega, á sviðum þar sem þeir eiga sameiginlegra hagsmuna að gæta, á grundvelli jafnréttis, gagnkvæms ávinnings, jafnræðis og þjóðaréttar,

SEM ERU STAÐRÁÐIN í að stuðla að og styrkja enn frekar fjöhlíða viðskiptakerfi á grundvelli réttinda og skuldbindinga hvers og eins samkvæmt Marakess-samningnum um stofnun Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar (hér á eftir nefndur samningurinn um stofnun Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar) og öðrum samningum sem gerðir hafa verið á grundvelli hans og þau eiga aðild að og stuðla þar með að samstilltri þróun og eflingu heimsviðskipta,

SEM ÁRÉTTA þá skuldbindingu sína að styðja við lýðræði, réttarreglur, mannréttindi og mannfrelsi í samræmi við skyldur sínar að þjóðarétti, meðal annars eins og fram kemur í sáttmála Sameinuðu þjóðanna og mannréttindayfirlýsingu SP,

SEM Hafa Að Markmiði að skapa ný atvinnutækifæri, bæta líf skjör og auka heilsuvernd og öryggi og vernd umhverfisins,

SEM ÁRÉTTA þá skuldbindingu sína að stefna að markmiðinu um sjálfbæra þróun og sem viðurkenna mikilvægi samræmis í og gagnkvæms stuðnings við stefnumál á sviði viðskipta, umhverfis og vinnu í þessu tilliti,

SEM ERU STAÐRÁÐIN í að beita ákvæðum samnings þessa í samræmi við þau markmið að varðveita og vernda umhverfið með traustri umhverfisstjórnun og að stuðla að hagkvæmustu nýtingu auðlinda heimsins í samræmi við markmiðið um sjálfbæra þróun,

SEM VISA til réttinda sinna og skyldna samkvæmt fjöhlíða samningum um umhverfismál, sem þau eru aðilar að, einnig til virðingar fyrir grundvallarreglum og -réttindum við vinnu, meðal annars fyrir þeim meginreglum sem eru settar fram í þeim samningum Alþjóðavinnuálagstofnunar (ILO) sem þau eru aðilar að,

SEM VIÐURKENNA mikilvægi þess að tryggja fyrirsjáanleika fyrir viðskiptasamfélög samningsaðilanna,

SEM STAÐFESTA þá skuldbindingu sína að koma í veg fyrir og berjast gegn spillingu í viðskiptum og fjárfestingum ríkja í milli og að halda á lofti meginreglunum um gagnsæi og góða opinbera stjórnunarhætti,

SEM SAMSINNA mikilvægi góðra stjórnunarháttanna og samfélagslegrar ábyrgðar fyrirtækja í þágu sjálfbærrar þróunar og sem staðfesta þá ætlun sína að hvetja fyrirtæki til þess að virða alþjóðlega viðurkenndar leiðbeiningar og meginreglur í því tilliti sem alþjóðastofnanir, eins og Efnahags- og framfarastofnunin (OECD) og Sameinuðu þjóðirnar (SP), hafa innleitt,

SEM ERU SANNFÆRÐ UM að samningur þessi muni efla samkeppnishæfni fyrirtækja sinna á heimsmörkuðum og skapa skilyrði sem örva efnahagsleg tengsl, viðskiptatengsl og tengsl á sviði fjárfestinga milli samningsaðilanna,

HAFU KOMIST AÐ SAMKOMULAGI UM, í því skyni að fylgja framangreindu eftir, að gera með sér eftirfarandi fríverslunarsamning (hér á eftir nefndur „samningur þessi“):

1. KAFLI

ALMENN ÁKVÆÐI

Gr. 1.1

Stofnun fríverslunarsvæðis.

EFTA-ríkin og Filippseyjar setja hér með á stofn fríverslunarsvæði í samræmi við ákvæði samnings þessa.

Gr. 1.2

Markmið.

Markmiðin með samningi þessum eru:

- a) að auka frelsi í vöruviðskiptum í samræmi við XXIV. gr. Hins almenna samnings um tolla og viðskipti frá 1994 (hér á eftir nefndur „GATT-samningurinn frá 1994“),
- b) að gera þjónustuviðskipti frjáls í samræmi við ákvæði V. gr. Hins almenna samnings um þjónustuviðskipti (hér á eftir nefndur „GATS-samningurinn“),
- c) að fjölga tækifærum til fjárfestinga,
- d) að koma í veg fyrir, fella niður eða draga úr ónauðsynlegum tæknilegum viðskiptahindrunum og að styrkja framkvæmd samnings Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um beitingu ráðstafana um hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna (hér á eftir nefndur „SPS-samningurinn“) og samnings Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um tæknilegar viðskiptahindranir (hér á eftir nefndur „TBT-samningurinn“),
- e) að stuðla að aukinni samkeppni í atvinnulífi, einkum að því er varðar hin efnahagslegu tengsl milli samningsaðilanna,
- f) að auka enn frekar gagnkvæmt frelsi á mörkuðum samningsaðilanna fyrir opinber innkaup,
- g) að tryggja næga og áhrifaríka vernd hugverkaréttinda í samræmi við alþjóðlega staðla,
- h) að þróa milliríkjavíðskipti þannig að stuðlað sé að því að markmiðið um sjálfbæra þróun náist og að tryggt sé að það markmið sé fellt inn í viðskiptatengsl samningsaðilanna og endurspeglit í þeim og
- i) að stuðla að samstilltri þróun og útvíkkun heimsviðskipta.

Gr. 1.3

Landfræðilegt gildissvið.

1. Ákvæði samnings þessa gilda, nema annað sé tilgreint í I. viðauka (Upprunareglur):
 - a) á yfirráðasvæði á landi, innsævi, eyjaklössum í hafi og í landhelgi samningsaðila og í loftrými yfir landsvæði samningsaðila, samkvæmt reglum þjóðaréttar og
 - b) í sérefnahagslögsögu og á landgrunni samningsaðila, samkvæmt reglum þjóðaréttar.
2. Ákvæði samnings þessa gilda ekki á hinu norska yfirráðasvæði Svalbarða, nema í tilvikum vöruviðskipta.

Gr. 1.4

Viðskipta- og efnahagstengsl sem falla undir samning þennan.

1. Ákvæði samnings þessa gilda um viðskipti og efnahagstengsl milli Filippseyja og EFTA-ríkjanna. Ákvæði samnings þessa gilda ekki um viðskipti og efnahagstengsl milli einstakra EFTA-ríkja, nema kveðið sé á um annað í samningi þessum.

2. Af tollabandalaginu, sem stofnað var með tollasamningnum frá 29. mars 1923 milli Sviss og Liechtensteins, leiðir að Sviss er í fyrirsvari fyrir Liechtenstein í málefnum sem falla undir þann samning.

Gr. 1.5

Tengsl við aðra samninga.

1. Sérhver samningsaðili áréttar réttindi sín og skyldur samkvæmt samningnum um stofnun Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar og öðrum samningum á grundvelli hans sem hann er aðili að og samkvæmt öðrum milliríkjasamningum sem hann á aðild að.
2. Telji samningsaðili að viðhald eða stofnun tollabandalags, fríverslunarsvæðis, fyrirkomulags viðskipta yfir landamæri eða annars fríðindasamnings af hálfu annars samningsaðila hafi þau áhrif að breyti því viðskiptafyrirkomulagi sem samningur þessi kveður á um, getur hann farið fram á samráð. Sá samningsaðili sem gerir slíkan samning skal gefa nægilegt svigrúm til samráðs við þann samningsaðila sem fer fram á það.

Gr. 1.6

Skyldum gegnt.

Sérhver samningsaðili skal gera allar almennar eða sértækar ráðstafanir til þess að gegna skyldum sínum samkvæmt samningi þessum.

Gr. 1.7

Ríkisstjórnir, svæðisbundin og staðbundin stjórnvöld.

Sérhver samningsaðili skal, með fyrirvara um ákvæði samnings þessa, tryggja að ríkisstjórn og svæðisbundin og staðbundin stjórnvöld og yfirvöld hvers um sig gegni öllum skyldum sínum og efni skuldbindingar samkvæmt samningi þessum og að það sé gert af hálfu óopinberra stofnana þegar þær fara með opinbert vald sem ríkisstjórn og svæðisbundin og staðbundin stjórnvöld og yfirvöld fela þeim.

Gr. 1.8

Gagnsæi.

1. Samningsaðilarnir skulu birta eða veita almenningi aðgang með öðrum hætti að lögum sínum, reglugerðum, ákvörðunum dómstóla, stjórnsýsluákvörðunum sem hafa almennt gildi og milliríkjasamningum sem hver og einn þeirra er aðili að og geta haft áhrif á rekstur samnings þessa.
2. Samningsaðilarnir skulu þegar í stað svara sértækum spurningum á ensku og veita hver öðrum, að fenginni beiðni, upplýsingar um málefni sem um getur í 1. mgr. Þær upplýsingar sem láta á í té ættu að vera á ensku eftir því sem unnt er.
3. Ekkert í samningi þessum krefst þess af samningsaðila að hann láti af hendi trúnaðarupplýsingar sem myndu hindra framfylgd laga eða ganga á annan hátt gegn almannahagsmunum eða skaða lögmæta viðskiptahagsmuni tiltekinna fyrirtækja, opinberra eða einkarekinna.
4. Sé ósamræmi milli ákvæða 1. og 2. mgr. og ákvæða, sem varða gagnsæi í öðrum hlutum samnings þessa, skulu síðarnefndu ákvæðin gilda að því marki sem ósamræmis gætir.

2. KAFLI

VIÐSKIPTI MEÐ VÖRUR AÐRAR EN LANDBÚNAÐARAFURÐIR

Gr. 2.1

Gildissvið.

Ákvæði þessa kafla gildir um viðskipti milli samningsaðilanna sem varða vörur eins og fram kemur í II. viðauka (Vörur sem falla undir samninginn aðrar en landbúnaðarafurðir).

Gr. 2.2

Upprunareglur.

Upprunareglur eru settar fram í I. viðauka (Upprunareglur).

Gr. 2.3

Innflutningstollar.

1. Við gildistöku samnings þessa skulu Filippseyjar fella niður innflutningstolla sína og gjöld, sem hafa jafngild áhrif og innflutningstollar, á vörur sem eru upprunnar í EFTA-ríki og falla undir gildissvið þessa kafla, að því undanskildu sem öðruvísi er kveðið á um í III. viðauka (Skuldbindingaskrá Filippseyja yfir tolla á vörur aðrar en landbúnaðarafurðir sem eru upprunnar í EFTA-ríkjunum).
2. Við gildistöku samnings þessa skulu EFTA-ríkin fella niður alla innflutningstolla og gjöld, sem hafa jafngild áhrif og innflutningstollar, á vörur sem eru upprunnar á Filippseyjum og falla undir gildissvið þessa kafla.
3. Samningsaðilarnir skulu ekki innleiða neina nýja innflutningstolla eða gjöld sem hafa jafngild áhrif og innflutningstollar.
4. Til innflutningstolla og gjalda, sem hafa jafngild áhrif og innflutningstollar, teljast hvers konar tollar eða gjöld, sem eru lögð á í tengslum við innflutning vara, einnig hvers konar aukaskattar eða aukagjöld, en til þeirra teljast ekki gjöld sem eru lögð á í samræmi við III. og VIII. gr. GATT-samningsins frá 1994.

Gr. 2.4

Útflutningstollar.

1. Við gildistöku samnings þessa skulu samningsaðilarnir fella niður alla tolla og önnur gjöld, meðal annars hvers konar aukagjöld og framlög í annarri mynd, í tengslum við vöruútflutning til annars samningsaðila, að því undanskildu sem kveðið á um í IV. viðauka (Útflutningstollar).
2. Samningsaðilarnir skulu ekki innleiða neina nýja útflutningstolla eða gjöld sem hafa jafngild áhrif og útflutningstollar.

Gr. 2.5

Tollverðsákvörðun.¹

VII. gr. GATT-samningsins frá 1994 og I. hluti samningsins um framkvæmd VII. gr. hins almenna samnings um tolla og viðskipti frá 1994 skulu gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum, að breyttu breytanda.

Gr. 2.6

Magntakmarkanir.

1. Ákvæði XI. gr. GATT-samningsins frá 1994 skulu gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum, að breyttu breytanda.
2. Áður en ráðstöfun er gerð í samræmi við ákvæði 2. mgr. XI. gr. GATT-samningsins frá 1994 skal sá samningsaðili sem hyggst gera slíka ráðstöfun veita sameiginlegu nefndinni allar viðeigandi upplýsingar í því skyni að finna lausn sem gagnkvæm sátt er um. Finnist ekki lausn, sem gagnkvæm sátt er um, innan 30 daga frá því að tilkynningunni til sameiginlegu nefndarinnar er veitt viðtaka, skal viðkomandi samningsaðila heimilt að beita hinum nauðsynlegu ráðstöfunum í samræmi við ákvæði þessarar greinar.
3. Þegar ráðstafanir eru valdar skulu þær hafa forgang sem raska minnst framkvæmd samnings þessa. Tilkynna skal sameiginlegu nefndinni án tafar um hverja þá ráðstöfun sem er beitt samkvæmt ákvæðum þessarar greinar. Eigi skal beita fyrrnefndri ráðstöfun þannig að um sé að ræða handahófskennda eða óréttlætanlega mismunun þar sem sömu aðstæður eru fyrir hendi eða dulin viðskiptahöft. Ráðstöfunin skal vera með fyrirvara um reglubundið samráð innan sameiginlegu nefndarinnar og skal fella hana niður þegar aðstæður réttlæta ekki lengur að henni sé við haldið.
4. Hverri þeirri ráðstöfun, sem er gerð samkvæmt ákvæðum þessarar greinar, skal hætt eigi síðar en þremur árum eftir að gripið er til hennar.

Gr. 2.7

Veiting innflutningsleyfa.

1. Samningur Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um málsmeðferð við veitingu innflutningsleyfa skal gilda og er hér með felldur inn í og gerður hluti af samningi þessum, að breyttu breytanda.

- Þegar samningsaðilarnir taka upp eða viðhalda verklagi ósjálfvirktrar veitingar innflutningsleyfa skulu þeir gera þær ráðstafanir sem samræmast samningi þessum. Samningsaðili, sem tekur upp verklag ósjálfvirktrar veitingar innflutningsleyfa, skal gefa skýrt til kynna tilgang slíkra leyfisveitinga.

Gr. 2.8

Viðskipti með fisk og aðrar sjávarafurðir.

Viðbótarákvæði, sem varða viðskipti með fisk og aðrar sjávarafurðir, eru sett fram í V. viðauka (Viðskipti með fisk og aðrar sjávarafurðir).

Gr. 2.9

Gjöld og formsatriði.

Ákvæði VIII. gr. GATT-samningsins frá 1994 skulu gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum, að breyttu breytanda, með fyrirvara um ákvæði 9. gr. VI. viðauka (Greitt fyrir viðskiptum).

Gr. 2.10

Skattlagning og reglur innanlands.

Ákvæði III. gr. GATT-samningsins frá 1994 skulu gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum, að breyttu breytanda.

Gr. 2.11

Greitt fyrir viðskiptum.

Samningsaðilarnir skulu, í því skyni að greiða fyrir viðskiptum EFTA-ríkjanna og Filippseyja og í samræmi við VI. viðauka (Greitt fyrir viðskiptum):

- a) einfalda, eftir því sem frekast er unnt, verklag í viðskiptum og tengdri þjónustu,
- b) stuðla að fjöhlíða samvinnu á meðal samningsaðilanna í því skyni að auka þátttöku þeirra í þróun og framkvæmd milliríkjasamninga og tilmæla sem fjalla um að greiða fyrir viðskiptum og
- c) vinna saman að því að greiða fyrir viðskiptum eftir þeim heimildum sem undirnefndin um vöruviðskipti hefur.

Gr. 2.12

Styrkir og jöfnunarráðstafanir.

- Farið skal með réttindi og skyldur samningsaðilanna varðandi styrki og jöfnunarráðstafanir í samræmi við ákvæði VI. og XVI. gr. GATT-samningsins frá 1994 og ákvæði samnings Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um styrki og jöfnunarráðstafanir, að því undanskildu sem kveðið á um í 2. mgr.
- Áður en samningsaðili hefur rannsókn í því skyni að ákvarða hvort og að hve miklu leyti meintir styrkir eru veittir hjá öðrum samningsaðila og áhrif þess, eins og kveðið er á um í 11. gr. samnings Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um styrki og jöfnunarráðstafanir, skal samningsaðilinn, sem hyggst hefja rannsókn, senda skriflega tilkynningu um það til þess samningsaðila sem vörurnar tilheyra og rannsóknin tekur til og veita 60 daga til samráðs til að finna lausn sem gagnkvæm sátt er um. Samráðið skal fara fram í sameiginlegu nefndinni, fari samningsaðili fram á það, innan 20 daga frá viðtöku tilkynningarinnar.²

Gr. 2.13

Ráðstafanir gegn undirboðum.

- Réttindi og skyldur samningsaðila í tengslum ráðstafanir gegn undirboðum skulu falla undir gildissvið VI. gr. GATT-samningsins frá 1994 og samnings Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um beitingu VI. gr. hins almenna samnings um tolla og viðskipti frá 1994 (hér á eftir nefndur „samningur Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um undirboð“), með fyrirvara um ákvæði 2. til 8. mgr. Samningsaðilarnir skulu leggja sig fram um að komast hjá því að hefja málsmeðferð gegn undirboðum, hver gegn öðrum.

2. Þegar samningsaðili fær beiðni og áður en rannsókn hefst samkvæmt ákvæðum samnings Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um undirboð skal hann tilkynna samningsaðilanum, sem talinn er undirbjóða vörur sínar, um það skriflega og veita 60 daga til samráðs til að finna lausn sem gagnkvæm sátt er um. Samráðið skal fara fram í sameiginlegu nefndinni, fari samningsaðili fram á það, innan 20 daga frá viðtöku tilkynningarinnar.³
3. Samningsaðili skal ekki hefja rannsókn, sem beinist að undirboðum, innan eins árs frá því að ákvörðun er tekin viðvíkjandi sömu vöru frá sama samningsaðila sem leiddi til þess að engum ráðstöfunum gegn undirboðum var beitt eða að þær voru afturkallaðar.
4. Beiti samningsaðili ráðstöfun gegn undirboðum skal henni hætt eigi síðar en fimm árum eftir að gripið er til hennar.
5. Eigi skal hefja rannsókn nema viðkomandi innlend atvinnugrein hafi beitt ráðstöfun eða að það hafi verið gert fyrir hennar hönd. Litið skal svo á að „hin innlenda atvinnugrein beiti ráðstöfun eða að það sé gert fyrir hennar hönd“ sé beiting ráðstöfunarinnar studd af þeim innlendu framleiðendum sem framleiða sameiginlega meira en 50 af hundraði heildarframleiðslu þeirra samsvarandi vara sem hin innlenda atvinnugrein framleiðir.⁴ Litið skal svo á að með „innlendri atvinnugrein“ sé vísað til allra innlendra framleiðenda samsvarandi vara. Ef um ræðir ráðstöfun, sem atvinnugreinasamtök beita eða styðja, skal aðeins meta þá framleiðslu þeirra framleiðenda sem eru meðlimir og styðja fyrrnefnda beitingu andspænis hinu fasta viðmiðunarmarki.
6. Ákveði samningsaðili að leggja á toll gegn undirboðum skal hann beita reglunni um „lægri toll“, ef slíkur lægri tollur myndi nægja til að stöðva það tjón sem viðkomandi innlend atvinnugrein verður fyrir.
7. Þegar mörk ráðstafana gegn undirboðum eru ákveðin, metin eða endurskoðuð samkvæmt greinum 2, 9.3, 9.5 og 11. gr. í samningi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um undirboð, án tillits til samanburðargrunns samkvæmt grein 2.4.2 í samningi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um undirboð, skal meta öll einstök mörk, jákvæð eða neikvæð, andspænis meðaltalinu.
8. Fimm árum eftir gildistöku samnings þessa skulu samningsaðilarnir endurskoða, innan sameiginlegu nefndarinnar, hvort þörf sé á því að viðhalda þeim kosti að grípa til ráðstafana gegn undirboðum milli samningsaðilanna. Ákveði samningsaðilarnir, að lokinni fyrstu endurskoðun, að viðhalda þessum kosti, skal endurskoðun fara fram í sameiginlegu nefndinni eftir það á tveggja ára fresti.

Gr. 2.14

Víðtækar verndarráðstafanir.

Farið skal með réttindi og skyldur samningsaðila, að því er varðar víðtækar verndarráðstafanir, í samræmi við ákvæði XIX. gr. GATT-samningsins frá 1994 og *samnings Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um verndarráðstafanir*. Samningsaðili skal, þegar hann gerir ráðstafanir samkvæmt þessum ákvæðum Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar og í samræmi við reglur hennar, undanskilja innflutning upprunavöru frá einum eða nokkrum samningsaðilum, ef þess konar innflutningur veldur ekki, einn og sjálfur, eða engin hætta er á því að hann valdi alvarlegu tjóni.

Gr. 2.15

Umbreytingarverndarráðstafanir.

1. Ef vara, sem er upprunnin hjá samningsaðila, er flutt inn á yfirráðasvæði annars samningsaðila í beinu framhaldi af lækkun eða niðurfellingu innflutningstolls samkvæmt samningi þessum í svo auknu magni, annaðhvort sem hrein aukning eða sem hlutfall af innlendri framleiðslu, og við þau skilyrði að séu veigamikil orsök alvarlegs tjóns eða að hætta sé á því fyrir innlenda atvinnugrein, sem framleiðir sambærilegar vörur eða samkeppnisvörur á yfirráðasvæði innflutningssamningsaðilans, er innflutningssamningsaðilanum heimilt að grípa til umbreytingarverndarráðstafana í eins litlum mæli og frekast er unnt til að bæta tjónið eða koma í veg fyrir það, með fyrirvara um ákvæði 2. til 14. mgr.
2. Því aðeins skal grípa til umbreytingarverndarráðstafana að óyggjandi sönnun sé fyrir því að aukinn innflutningur hafi valdið alvarlegu tjóni eða að hætta sé á því samkvæmt rannsókn sem er gerð í samræmi við það verklag sem mælt er fyrir um í samningi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um verndarráðstafanir.

3. Sé þeim skilyrðum, sem eru sett fram í 1. mgr., fullnægt getur innflutningssamningsaðilinn gert ráðstafanir sem samanstanda af því að hækka innflutningstoll á viðkomandi vöru að tilteknu marki sem er ekki hærri en hið lægra af eftirfarandi:
 - a) bestukjaratolli sem er lagður á þegar gripið er til umræddrar umbreytingarverndarráðstöfunar eða
 - b) bestukjaratolli sem er lagður á daginn fyrir gildistöku samnings þessa.
4. Umbreytingarverndarráðstafanir skulu ekki vara lengur en í eitt ár. Við óvenjulegar aðstæður er heimilt að framlengja umbreytingarverndarráðstafanir fram yfir eitt ár og mest um þrjú ár. Sá samningsaðili sem framlengir umbreytingarverndarráðstafanir fram yfir eitt ár skal bjóða fram bætur, eins lengi og framlenging varir, í formi ívilnana sem eru í meginatriðum jafngildar.
5. Sá samningsaðili sem hyggst grípa til eða framlengja umbreytingarverndarráðstöfun samkvæmt ákvæðum þessarar greinar skal tilkynna hinum samningsaðilunum um það án tafar og í öllu falli áður en hann gerir eða framlengir slíka ráðstöfun. Í tilkynningunni skulu koma fram allar viðeigandi upplýsingar, meðal annars sönnunargögn um alvarlegt tjón eða hættu á því af völdum aukins innflutnings, nákvæm lýsing á þeirri vöru sem um ræðir og þeirri ráðstöfun sem er fyrirhuguð, einnig frá hvaða degi innleiða á ráðstöfunina, hve lengi er gert ráð fyrir að hún vari og tímaáætlun fyrir stöðvun hennar í áföngum. Þegar ráðstöfunin er framlengd skv. 4. mgr. skal einnig tilgreina í tilkynningunni hvaða bótum er gert ráð fyrir.
6. Samningsaðili getur farið fram á samráð innan 30 daga frá viðtöku tilkynningarinnar. Sameiginlega nefndin skal, innan 60 daga, kanna þær upplýsingar sem eru veittar skv. 5. mgr. í því skyni að finna lausn sem gagnkvæm sátt er um.
7. Finnist ekki lausn, sem gagnkvæm sátt er um, er innflutningssamningsaðilanum heimilt að taka upp eða framlengja þá umbreytingarverndarráðstöfun sem um ræðir. Þegar ráðstöfunin er framlengd og ef bætur, sem gagnkvæmt samkomulag er um, koma ekki til, er samningsaðilanum, sem sú vara sem umbreytingarverndarráðstöfunin beinist gegn tilheyrir, heimilt að grípa til jöfnunaraðgerða með því að draga verulega úr ívilnunum, sem eru í meginatriðum jafngildar, samkvæmt samningi þessum. Tilkynna skal hinum samningsaðilunum án tafar um umbreytingarverndarráðstöfunina og jöfnunaraðgerðina. Samningsaðilinn, sem grípur til jöfnunaraðgerðar, skal beita aðgerðinni í eins skamman tíma og nauðsyn krefur til þess að ná fram jafngildum áhrifum í viðskiptum í meginatriðum og, í öllu falli, einungis á meðan hinni framlengdu umbreytingarverndarráðstöfun skv. 4. gr. er beitt.
8. Við val á umbreytingarverndarráðstöfuninni og jöfnunaraðgerðinni skal sú aðgerð eða ráðstöfun sem raskar minnst framkvæmd samnings þessa hafa forgang.
9. Hvorki skal beita umbreytingarverndarráðstöfun gegn innflutningi vöru, sem hefur áður verið andlag slíkrar ráðstöfunar, né skal beita verndarráðstöfunum á sama tíma og tollum gegn undirboðum eða jöfnunartollum.
10. Þegar umbreytingarverndarráðstöfun er hætt skal innflutningstollurinn vera sá tollur sem hefði verið í gildi ef ekki hefði komið til ráðstöfunarinnar.
11. Ef aðstæður eru tvísýnar og tafir myndu valda skaða, sem erfitt yrði að bæta, er samningsaðila heimilt að grípa til umbreytingarverndarráðstafana um stundar sakir í samræmi við bráðabirgðaniðurstöðu þess efnis að óyggjandi sönnun sé fyrir því að aukinn innflutningur sé veigamikil orsök alvarlegs tjóns eða að hætta sé á því fyrir viðkomandi innlenda atvinnugrein. Samningsaðili, sem hyggst grípa til slíkra ráðstafana, skal þegar í stað tilkynna hinum samningsaðilunum um það. Hefja skal þær ráðstafanir er um getur í þessari grein innan 30 daga frá viðtöku tilkynningarinnar.
12. Hætta skal umbreytingarverndarráðstöfunum, sem gripið er til um stundar sakir, í síðasta lagi innan 200 daga. Gildistími þess háttar umbreytingarverndarráðstöfunar, sem gripið er til um stundarsakir, skal talinn vera hluti af því tímabili, og framlengingu þess, sem umbreytingarverndarráðstöfunin, sem um getur í 3. og 4. mgr., eftir því sem við á, varir. Endurgreiða skal innflutningstollahækkanir þegar í stað ef rannsóknin, sem er lýst í 2. mgr., leiðir ekki í ljós að skilyrðum 1. mgr. hafi verið fullnægt.
13. Fimm árum eftir gildistöku samnings þessa skulu samningsaðilarnir endurskoða hvort þörf sé á því að viðhalda þeim kosti að grípa til verndarráðstafana þeirra á milli. Að lokinni endurskoðun geta samningsaðilarnir ákveðið hvort þeir vilji beita ákvæðum þessarar greinar lengur.

14. Heimilt er að beita umbreytingarverndarráðstöfun vegna vöru í síðasta lagi fimm árum eftir að sérhver tollskuldbinding samkvæmt grein 2.3 (Innflutningstollar) hefur verið efnd.

Gr. 2.16

Ríkisrekin viðskiptafyrirtæki.

Ákvæði XVII. gr. GATT-samningsins frá 1994 og *samkomulagið um túlkun XVII. gr. hins almenna samnings um tolla og viðskipti frá 1994* skulu gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum, að breyttu breytanda.

Gr. 2.17

Almennar undanþágur.

Ákvæði XX. gr. GATT-samningsins frá 1994 skulu gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum, að breyttu breytanda.

Gr. 2.18

Undanþágur af öryggisástæðum.

Ákvæði XXI. gr. GATT-samningsins frá 1994 skulu gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum, að breyttu breytanda.

Gr. 2.19

Greiðslujöfnuður.

1. Samningsaðila, sem á í alvarlegum erfiðleikum með greiðslujöfnuð eða þegar yfirvofandi hætta er á slíkum erfiðleikum, er heimilt, samkvæmt þeim skilyrðum sem sett eru í GATT-samningnum frá 1994 og *samkomulagi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um greiðslujöfnuðarákvæðin í hinum almenna samningi um tolla og viðskipti frá 1994*, að samþykkja takmarkandi ráðstafanir í viðskiptum sem skulu vara í takmarkaðan tíma og vera án mismununar og ekki ganga lengra en nauðsyn krefur til að bæta greiðslujöfnuð.
2. Samningsaðili, sem innleiðir ráðstöfun samkvæmt ákvæðum þessarar greinar, skal þegar í stað tilkynna það sameiginlegu nefndinni.

Gr. 2.20

Breyting ívilnana.

Í undantekningartilvikum, blasi ófyrirséðir erfiðleikar við samningsaðila við að efna tollskuldbindingar sínar, er honum heimilt, með fyrirvara um samkomulag við þá aðra samningsaðila sem eiga hagsmuna að gæta, að breyta eða afturkalla ívilnun sem er að finna í skuldbindingaskrá hans yfir tolla. Í því skyni að ná þess háttar samkomulagi skal samningsaðili eiga samningaviðræður við þá hina samningsaðila sem eiga hagsmuna að gæta. Þegar fyrrnefndar samningaviðræður fara fram skal samningsaðilinn, sem leggur til breytingar eða afturköllun, viðhalda stigi gagnkvæmra ívilnana sem er hinum samningsaðilunum til hagsbóta og er ekki óhagstæðara því sem kveðið er á um í samningi þessum áður en samningaviðræður hefjast og kann að fela í sér bætur til jöfnunar að því er aðrar vörur varðar. Fella skal þá niðurstöðu samningaviðræðnanna sem gagnkvæmt samkomulag er um, þar með taldar bætur til jöfnunar, inn í samning þennan í samræmi við ákvæði greinar 14.2 (Breytingar).

Gr. 2.21

Samráð.

Samningsaðili getur farið fram á samráð um þau mál sem fjallað er um í þessum kafla. Umbeðinn samningsaðili skal svara beiðninni án tafar og hefja samráð í góðri trú. Samningsaðilarnir skulu gera sitt ítrasta til að finna lausn sem gagnkvæm sátt er um.⁵

Gr. 2.22

Tengiliðir.

Samningsaðilarnir skulu skiptast á nöfnum og heimilisföngum tengiliða vegna efnisinnihalds þessa kafla í því skyni að auðvelda samskipti og upplýsingaskipti.

Gr. 2.23

Undirnefnd um vöruviðskipti.

1. Undirnefnd um vöruviðskipti (hér á eftir nefnd „undirnefnd“) er hér með stofnsett.
2. Umboð undirnefndarinnar er sett fram í VII. viðauka (Umboð undirnefndarinnar um vöruviðskipti).

Gr. 2.24

Endurskoðun.

1. Eigi síðar en fimm árum eftir að samningur þessi öðlast gildi, eða að beiðni samningsaðila, skal fara fram samráð innan sameiginlegu nefndarinnar með það að markmiði að hraða niðurfellingu innflutningstolla eða að betrumbæta með öðrum hætti tollskuldbindingar. Samkomulag samningsaðilanna um að hraða eða betrumbæta tollskuldbindingar skal felld inn í samning þennan í samræmi við ákvæði greinar 14.2 (Breytingar).
2. Samningsaðila er hvenær sem er heimilt að hraða einhliða lækkun og niðurfellingu tolla eða að betrumbæta einhliða tollskuldbindingar. Samningsaðili, sem hyggst gera það, skal tilkynna hinum samningsaðilunum um það áður en hinir nýju tollar taka gildi eða, í öllu falli, eins snemma og frekast er unnt.

3. KAFLI

VIÐSKIPTI MEÐ LANDBÚNAÐARAFURÐIR

Gr. 3.1

Gildissvið.

Ákvæði þessa kafla gilda um viðskipti milli samningsaðilanna sem tengjast vörum, öðrum en þeim sem fjallað er um í II. viðauka (Vörur sem falla undir samninginn aðrar en landbúnaðarafurðir).

Gr. 3.2

Tollaívilnanir.

1. Filippseyjar skulu veita tollaívilnanir fyrir vörur upprunnar í EFTA-ríki eins og tilgreint er í VIII. og X. viðauka (Skuldbindingaskrá yfir tolla á landbúnaðarafurðir).
2. Sérhverft EFTA-ríki skal veita tollaívilnanir fyrir vörur upprunnar á Filippseyjum eins og tilgreint er í VIII. og X. viðauka (Skuldbindingaskrá yfir tolla á landbúnaðarafurðir).

Gr. 3.3

Útflutningsstyrkir fyrir landbúnaðarafurðir.

Samningsaðilarnir skulu ekki veita útflutningsstyrki, samanber skilgreiningu í 9. gr. *samnings Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um landbúnað*, í viðskiptum með upprunavörur sem njóta tollaívilnana í samræmi við samning þennan.

Gr. 3.4

Önnur ákvæði.

1. Eftirfarandi ákvæði 2. kafla (Viðskipti með vörur aðrar en landbúnaðarafurðir) gilda að breyttu breytanda um vöruviðskipti sem falla undir gildissvið þessa kafla: Greinar 2.2 (Upprunareglur), 2.4 (Útflutningstollar), 2.5 (Tollverðsákvörðun), 2.6 (Magntakmarkanir), 2.7 (Veiting innflutningsleyfa), 2.9 (Gjöld og formsatriði), 2.10 (Skattlagning og reglur innan lands), 2.11 (Greitt fyrir viðskiptum), 2.13 (Ráðstafanir gegn undirboðum), 2.14 (Viðtækar verndarráðstafanir), 2.15 (Umbreytingarverndarráðstafanir), 2.16 (Ríkisrekin viðskiptafyrirtæki), 2.17 (Almennar undanþágur), 2.18 (Undanþágur af öryggisástæðum), 2.19 (Greiðslujöfnuður), 2.20 (Breyting ívilnana), 2.21 (Samráð) og 2.23 (Undirnefnd um vöruviðskipti).
2. Ákvæði gildandi samninga Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar gilda um réttindi og skyldur samningsaðilanna að því er varðar styrki og jöfnunartolla.
3. Að því er varðar greinina um upprunareglur er tvíhliða uppsöfnun milli EFTA-ríkis og Filippseyja aðeins heimil vegna vara sem falla undir gildissvið þessa kafla.

Gr. 3.5

Aukið frelsi.

Samningsaðilarnir skulu vinna áfram að því að auka frelsi í vöruviðskiptum, sem falla undir gildissvið þessa kafla, þar sem tillit er tekið til mynsturs í viðskiptum milli samningsaðilanna með landbúnaðarafurðir, til þess hversu sérlega viðkvæmar slíkar afurðir eru, til þróunar í landbúnaðarstefnu hvers samningsaðila fyrir sig og til framvindu á tví- og fjölhliða vettvangi. Samningsaðilarnir geta, með það fyrir augum að ná þessu markmiði, haft samráð sín á milli á fundum sameiginlegu nefndarinnar.

4. KAFLI

RÁÐSTAFANIR UM HOLLUSTUHÆTTI OG HEILBRIGÐI DÝRA OG PLANTNA

Gr. 4.1

Markmið.

Markmiðin með þessum kafla eru að:

- a) efla framkvæmd samnings Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um beitingu ráðstafana um hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna (SPS-samningsins),
- b) styrkja samstarf milli samningsaðilanna á sviði ráðstafana um hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna í því skyni að greiða fyrir viðskiptum og aðgangi að mörkuðum hvers og eins,
- c) auðvelda upplýsingaskipti milli samningsaðilanna og efla gagnkvæman skilning á regluverki sérhvers samningsaðila og
- d) leysa með skilvirkum hætti málefni í viðskiptum sem hafa áhrif á viðskipti milli samningsaðilanna innan gildissviðs þessa kafla.

Gr. 4.2

Gildissvið.

Ákvæði þessa kafla gilda um ráðstafanir um hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna sem kunna hafa bein eða óbein áhrif á viðskipti milli samningsaðilanna.

Gr. 4.3

Staðfesting SPS-samningsins.

Ákvæði SPS-samningsins gilda, nema kveðið sé á um annað í þessum kafla, og eru þau hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum, að breyttu breytanda.

Gr. 4.4

Skilgreiningar.

Í þessum kafla er merking eftirfarandi hugtaka sem hér segir:

- a) **alþjóðlegir staðlar** merkir staðlar, leiðbeiningar og tilmæli Alþjóðamatvæslaskráráðsins (CAC), Alþjóðadýraheilbrigðisstofnunarinnar (OIE) og viðeigandi alþjóðastofnana og svæðisbundinna stofnana sem starfa á vettvangi *alþjóðasamningsins um plöntuvernd* (IPPC),
- b) vörur sem hætt er við skemmdum merkir vörur sem hafa þann náttúrulega eiginleika að skemmast hratt, einkum þegar ekki eru fyrir hendi viðeigandi geymsluaðstæður,
- c) alvarleg mál viðvíkjandi hollustuháttum eða heilbrigði dýra og plantna merkir tilvik þar sem alþjóðlegir staðlar, einkum leiðbeiningar Alþjóðamatvæslaskráráðsins um upplýsingaskipti milli landa um höfnun innfluttra vara⁶, kalla á tilkynningu milli lögbærra yfirvalda.

Gr. 4.5

Skoðanir, vottunarkerfi og úttektir á kerfi.

1. Innflutningssamningsaðili skal byggja mat á skoðunar- og vottunarkerfi útflutningssamningsaðilans á alþjóðlegum stöðlum.
2. Samningsaðilarnir samþykkja, með fyrirvara um þann rétt þeirra að samþykkja fyrirtæki sem leita eftir aðgangi að útflutningsmarkaði á grundvelli einstakra skoðana og úttekta, að gera úttekt í upphafi á skoðunar- og vottunarkerfi útflutningssamningsaðilans.
3. Lögbær yfirlýðing samningsaðilanna skulu ganga frá samkomulagi fyrir fram um fyrirséðan kostnað við skoðun eða úttekt.

4. Aðgerðir til úrbóta, tímamörk og eftirfylgni skulu, ef við á, skjalfest með skýrum hætti í matskýrslu.
5. Innflutningssamningsaðilinn skal láta útflutningssamningsaðilanum í té viðeigandi upplýsingar skriflega innan 60 daga frá úttektinni. Útflutningssamningsaðilinn getur gert athugasemdir við þessar upplýsingar innan 45 daga. Fella skal athugasemdir útflutningssamningsaðilans inn í matsskýrsluna.

Gr. 4.6

Vottorð.

1. Samningsaðilarnir eru því samþykkir að vinna saman að því að lágmarka fjölda SPS-vottorða eins og kostur er. Sé gerð krafa um opinber vottorð skulu þau vera í samræmi við þær meginreglur sem mælt er fyrir um í alþjóðlegum stöðlum. Samningsaðili skal samþykkja SPS-vottorð á ensku, sem lögbært yfirvald annars samningsaðila gefur út, án frekari krafna eða gjalda.
2. Innleiði samningsaðili vottorð eða breyti því, skal hann tilkynna hinum samningsaðilunum um það á ensku, eins skjótt og aðstæður leyfa. Viðkomandi samningsaðili skal tilgreina þær staðreyndir sem liggja að baki nýju eða breyttu vottorði og rökstuðning fyrir því. Útflutningssamningsaðilunum skal gefinn nægur tími til að laga sig að hinum nýju kröfum.

Gr. 4.7

Samvinna.

1. Samningsaðilarnir skulu efla samvinnu með það fyrir augum að auka gagnkvæman skilning á kerfum hvers annars og auðvelda aðgang að mörkuðum hvers og eins. Þessi samvinna skal felast í samstarfi milli viðkomandi vísindastofnana, sem láta samningsaðilunum í té vísindalega ráðgjöf og áhættugreiningu, en takmarkast ekki við það.
2. Samningsaðilarnir skulu tryggja að allar samþykktar SPS-reglugerðir séu birtar og aðgengilegar á Netinu. Samningsaðili skal, að fenginni beiðni, láta í té viðbótarupplýsingar á ensku um kröfur viðvirkjandi innflutningi.
3. Samningsaðilarnir skulu tilkynna öðrum samningsaðilum um allar umtalsverðar breytingar á því hvernig ábyrgð lögbærra yfirvalda og tengiliða er komið fyrir, hún skipulögð og henni deilt.
4. Þegar samningsaðili innleiðir nýjar SPS-ráðstafanir, skal lögbært yfirvald hans leggja, að fenginni beiðni, fram á ensku og eins og framkvæmanlegt er upplýsingar um bakgrunn breytinganna, viðeigandi áhættumat eða vísindalegan grundvöll, sem réttlætir þá ráðstöfun sem um ræðir, ásamt öðrum viðeigandi upplýsingum.

Gr. 4.8

Flutningur vara.

Samningsaðilarnir skulu tryggja að vörur, sem uppfylla að fullu viðeigandi kröfur innflutningssamningsaðila um hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna, geti flust óhindrað innan yfirráðasvæðis hvers og eins þeirra, eftir að þær hafa verið markaðssettar.

Gr. 4.9

Innflutningseftirlit.

1. Kröfur og eftirlit vegna innflutnings, sem er beitt gagnvart innfluttum vörum sem falla undir gildissvið þessa kafla, skulu byggð á þeirri áhættu sem fylgir þess háttar vörum og skal þeim beitt á jafnréttisgrundvelli. Innflutningseftirlit skal fara fram með eins skjótum hætti og frekast er unnt og með þeim hætti að eigi valdi frekari viðskiptatakmarkunum en nauðsyn ber til. Samningsaðilarnir skulu leggja allt kapp á að komast hjá því að vörur, sem hætt er við skemmdum, spillist.
2. Lögbær yfirvöld samningsaðilanna skulu skiptast á upplýsingum, að fenginni beiðni, um tíðni innflutningseftirlits eða breytingar á henni.
3. Sérhver samningsaðili skal tryggja að fullnægjandi málsmeðferðarreglur séu til sem heimila einstaklingi eða lögpersónu, sem er ábyrgur eða ábyrg fyrir vörusendingu, sem er háð sýnatöku og greiningu, að æskja viðbótarálits sérfræðinga á rannsóknarstofu, sem lögbært yfirvald innflutningssamningsaðilans hefur faggilt, sem hluta af opinberri sýnatöku.
4. Innflutningseftirlit ætti að fara fram í samræmi við alþjóðlega staðla.

5. Vörum, sem eru háðar úrtakskönnunum eða venjubundnu eftirliti, ætti ekki að halda eftir á landamærum meðan beðið er niðurstaðna prófana.
6. Haldi samningsaðili eftir í komuhöfn vörum, sem eru fluttar út frá öðrum samningsaðila, sökum meintrar vanrækslu þess að gera ráðstafanir um hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna, skal tilkynna innflytjandanum eða fulltrúa hans án tafar um þau rök, byggð á staðreyndum, sem liggja að baki haldlagningunni.
7. Sé vörum hafnað í komuhöfn vegna alvarlegs máls viðvíkjandi hollustuháttum og heilbrigði dýra og plantna, sem hefur verið staðfest, skal tilkynna lögbæru yfirvaldi útflutningssamningsaðilans skriflega og án tafar um þær staðreyndir sem liggja að baki og vísindalegan rökstuðning.
8. Sé vörum hafnað í komuhöfn af öðrum ástæðum en vegna alvarlegs máls viðvíkjandi hollustuháttum og heilbrigði dýra og plantna, sem hefur verið staðfest, skal tilkynna, eins skjótt og aðstæður leyfa og að fenginni beiðni, lögbæru yfirvaldi útflutningssamningsaðilans skriflega um þær staðreyndir sem liggja að baki og vísindalegan rökstuðning.
9. Sérhver samningsaðili skal tryggja að viðeigandi málsmeðferð sé til, fyrir þann einstakling eða lögpersónu sem er ábyrgur eða ábyrg fyrir viðkomandi vörusendingu eða fulltrúa hans eða hennar, til þess að áfrýja ákvörðun ef vörum er hafnað í komuhöfn.

Gr. 4.10

Samráð.

Samráð skal fara fram að beiðni samningsaðila sem telur annan samningsaðila hafa gert ráðstöfun sem sé líkleg til að skapa, eða hefur skapað, viðskiptahindrun. Þess háttar samráð skal fara fram innan 30 daga frá viðtöku beiðninnar, í því skyni að finna lausn sem gagnkvæm sátt er um. Fari samráð ekki fram í sameiginlegu nefndinni skal tilkynna henni um það. Í tilviki vara, sem hætt er við skemmdum, skal samráð milli lögbærra yfirvalda samningsaðilanna fara fram án ástæðulausrar tafar. Samráðið getur farið fram með þeim hætti sem samkomulag er um.⁷

Gr. 4.11

Endurskoðun.

Samningsaðilarnir skulu, eigi síðar en tveimur árum eftir að samningur þessi öðlast gildi og eftir það að beiðni samningsaðila, endurskoða þennan kafla í sameiningu með það í huga að vikka út gildissvið meðferðar, sem veitt er aðila öðrum en aðilunum, það er aðila sem allir samningsaðilar hafa gengið frá fyrirkomulagi við viðvíkjandi reglugerðum um hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna, þannig að sú meðferð nái til samningsaðilanna.

Gr. 4.12

Tengiliðir.

Samningsaðilarnir skulu skiptast á nöfnum og heimilisföngum tengiliða vegna efnisinnihalds þessa kafla, í því skyni að greiða fyrir samskiptum og upplýsingaskiptum.

5. KAFLI

TÆKNILEGAR VIÐSKIPTAHINDRANIR

Gr. 5.1

Markmið.

Markmiðin með þessum kafla eru að:

- a) efla framkvæmd samningsins um tæknilegar viðskiptahindranir (TBT),
- b) greiða fyrir tvíhliða viðskiptum og aðgangi að viðkomandi mörkuðum fyrir vörur sem falla undir gildissvið þessa kafla,
- c) greiða fyrir upplýsingaskiptum og samvinnu á sviði tæknireglugerða, staðla og samræmismats milli samningsaðilanna og auka gagnkvæman skilning á regluverki hvers samningsaðila um sig,
- d) koma í veg fyrir, ryðja úr vegi eða draga úr ónauðsynlegum hindrunum, sem tengjast viðskiptum milli samningsaðilanna, einkum til þess að komast hjá tvítekningu samræmismats,
- e) efla framkvæmd góðra eftirlitsvenja á sviði vöruöryggis, meðal annars markaðseftirlits og

- f) leysa með skilvirkum hætti áhyggjuefni í viðskiptum sem hafa áhrif á viðskipti milli samningsaðilanna innan gildissviðs þessa kafla.

Gr. 5.2

Gildissvið.

1. Ákvæði þessa kafla gilda um undirbúning, samþykkt og beitingu allra staðla, tæknireglugerða og samræmismatsaðferða sem kunna að hafa áhrif á vöruviðskipti milli samningsaðilanna.
2. Þrátt fyrir ákvæði 1. mgr. gilda ákvæði þessa kafla hvorki um:
 - a) ráðstafanir um hollustuhætti og heilbrigðis dýra og plantna, samanber skilgreiningu í 4. kafla (Ráðstafanir um hollustuhætti og heilbrigðis dýra og plantna), né um
 - b) innkaupalýsingar sem opinberar stofnanir undirbúa vegna krafna opinberra stofnana viðvíkjandi framleiðslu eða notkun.

Gr. 5.3

Staðfesting TBT-samningsins.

Ákvæði TBT-samningsins gilda, nema kveðið sé á um annað í þessum kafla, og er hann hér með felldur inn í og gerður hluti af samningi þessum, að breyttu breytanda.

Gr. 5.4

Alþjóðlegir staðlar.

Að því er varðar þennan kafla skulu staðlar, sem alþjóðlegar staðlastofnanir gefa út, teljast viðeigandi alþjóðlegir staðlar er um getur í grein 2.4 í TBT-samningnum, það er einkum en þó ekki einvörðungu eftirtaldir alþjóðlegar staðlastofnanir: Alþjóðlegu staðlasamtökin (ISO), Alþjóðaraftækninefndin (IEC), Alþjóðafjarskiptasambandið (ITU) og Alþjóðamatvæslaskráráðið (CAC).

Gr. 5.5

Flutningur vara, eftirlit á landamærum og markaðseftirlit.

1. Samningsaðilarnir skulu tryggja að vörur, sem samræmast fyllilega viðeigandi tæknireglugerðum innflutningssamningsaðila, geti flust óhindrað innan yfirráðasvæðis hvers og eins þeirra eftir að þær hafa verið markaðssettar.
2. Haldi samningsaðili eftir í komuhöfn vörum, sem eru fluttar út frá öðrum samningsaðila, sökum meintrar vanrækslu þess að fullnægja ákvæðum tæknireglugerðar, skal tilkynna innflytjandanum eða fulltrúa hans án tafar um ástæður haldlagningarinnar.
3. Afturkalli samningsaðili af markaði sínum vörur, sem eru fluttar út frá öðrum samningsaðila, skal tilkynna innflytjandanum, fulltrúa hans eða þeim einstaklingi eða þeirri lögpersónu sem ber ábyrgð á markaðssetningu varanna án tafar um ástæður þess.

Gr. 5.6

Samræmismatsaðferðir.

1. Samningsaðilarnir viðurkenna að fyrir hendi sé margs konar fyrirkomulag til að greiða fyrir samþykki, á yfirráðasvæði samningsaðila, niðurstaðna samræmismats sem fram fer á yfirráðasvæði annars samningsaðila; nefna má en ekki þó einvörðungu:
 - a) samninga um gagnkvæmt samþykki niðurstaðna samræmismats, að því er tilgreindar tæknireglugerðir varðar, sem viðurkenndar samræmismatsstofur framkvæma,
 - b) frjálst fyrirkomulag milli samræmismatsstofa á yfirráðasvæði hvers samningsaðila um sig,
 - c) notkun faggildingar, sem er byggð á alþjóðlegum stöðlum, til þess að gera samræmismatsstofur hæfar,
 - d) tilnefningu samræmismatsstofa af hálfu hins opinbera,
 - e) viðurkenningu samningsaðila á niðurstöðum samræmismats sem fram fer á yfirráðasvæði annars samningsaðila,
 - f) notkun svæðisbundins eða alþjóðlegs fyrirkomulags og svæðisbundinna eða alþjóðlegra samninga um viðurkenningu sem samningsaðilarnir eiga aðild að og
 - g) samþykki innflutningssamningsaðilans á samræmisýfirlýsingu birgis sem er byggð á alþjóðlegum stöðlum.

2. Samningsaðilarnir skulu ekki undirbúa, samþykkja eða beita samræmismatsaðferðum sem líklegt er að skapi ónauðsynlegar viðskiptahindranir og skulu í því skyni:
 - a) efla það hlutverk sem alþjóðlegir staðlar gegna sem grundvöllur að tæknireglugerðum, þar með taldar samræmismatsaðferðir,
 - b) stuðla að faggildingu samræmismatsstofa á grundvelli viðeigandi staðla og leiðbeininga Alþjóðlegu staðlasamtakanna (ISO) og Alþjóðaraftækninefndarinnar (IEC) og
 - c) hvetja til gagnkvæms samþykkis samræmismatsniðurstaðna aðila sem eru faggiltir í samræmi við ákvæði b-liðar og hafa hlotið viðurkenningu samkvæmt viðeigandi alþjóðasamningi.
3. Að því leyti sem samningsaðilarnir gera kröfu um fulla vissu fyrir því að samræmis við innlendar tæknireglugerðir sé gætt, skulu þeir, þar sem það á við, hvetja til samþykkis samræmisýfirlýsinga birgja, sem eru byggðar á alþjóðlegum stöðlum, sem skjalfestingu fyrir samræmi við innlendar tæknireglugerðir.

Gr. 5.7

Samvinna.

Samningsaðilarnir skulu, í því skyni að auka gagnkvæman skilning á kerfum hvers annars og að greiða fyrir aðgangi að mörkuðum hvers og eins, efla samvinnu sín á milli, einkum á sviði:

- a) starfsemi alþjóðlegra staðlastofnana og nefndar Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um tæknilegar viðskiptahindranir,
- b) samskipta milli lögbærra yfirvalda samningsaðilanna, upplýsingaskipta að því er varðar tæknireglugerðir, góðra eftirlitsvenja, staðla, samræmismatsaðferða, eftirlits á landamærum og markaðseftirlits,
- c) þess að hvetja staðlastofnanir hvers og eins til þess að vinna saman og
- d) þess að gera heildartexta eða útdrátt úr texta tæknireglugerða, sem hafa verið tilkynntar til Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar, aðgengilegan á ensku án tafar, að beiðni samningsaðila.

Gr. 5.8

Samráð.

Samráð skal fara fram að beiðni samningsaðila sem telur annan samningsaðila hafa gert ráðstöfun sem sé líkleg til að skapa, eða hefur skapað, viðskiptahindrun. Þess háttar samráð skal fara fram innan 40 daga frá viðtöku skriflegrar beiðni þar um, í því skyni að finna lausn sem gagnkvæm sátt er um. Samráðið skal fara fram í sameiginlegu nefndinni, fari samningsaðili fram á það. Samráðið getur farið fram með þeim hætti sem samkomulag er um.⁸

Gr. 5.9

Endurskoðun.

1. Samningsaðilarnir skulu, eigi síðar en fjórum árum eftir að samningur þessi öðlast gildi og eftir það að beiðni samningsaðila, endurskoða þennan kafla í sameiningu með það í huga að víkka út gildissvið meðferðar, sem er veitt aðila öðrum en samningsaðilunum, það er aðila sem allir samningsaðilar hafa gengið frá fyrirkomulagi við viðvíkjandi stöðlum, tæknireglugerðum og samræmismatsaðferðum, þannig að sú meðferð nái til samningsaðilanna.
2. Samningsaðilarnir geta gengið frá viðaukum eða hliðarsamningum við samning þennan í því skyni að koma í veg fyrir, ryðja úr vegi eða draga úr ónauðsynlegum, tæknilegum viðskiptahindrunum, meðal annars til þess að komast hjá tvíteknum og ónauðsynlega íþyngjandi samræmismatsaðferðum á tilteknum framleiðslusviðum.

Gr. 5.10

Tengiliðir.

Samningsaðilarnir skulu skiptast á nöfnum og heimilisföngum tengiliða vegna efnisinnihalds þessa kafla, í því skyni að auðvelda samskipti og upplýsingaskipti.

6. KAFLI ÞJÓNUSTUVIÐSKIPTI

Gr. 6.1

Gildissvið og umfang.

1. Ákvæði þessa kafla gilda um ráðstafanir samningsaðila sem hafa áhrif á þjónustuviðskipti og ríkisstjórnir, svæðisbundin eða staðbundin stjórnvöld og yfirvöld gera, einnig óopinberar stofnanir þegar þær fara með vald í umboði ríkisstjórna, svæðisbundinna eða staðbundinna stjórnvalda eða yfirvalda. Þau gilda um öll þjónustusvið, nema þjónustu sem opinber yfirvöld veita.
2. Að því er varðar flutningaþjónusta í lofti gilda ákvæði þessa kafla ekki um ráðstafanir sem hafa áhrif á flugréttindi eða um ráðstafanir, sem hafa áhrif á þjónustu sem tengist beint nýtingu flugréttinda, að því undanskildu sem kveðið er á um í 3. mgr. viðaukans við GATS-samninginn um flutningaþjónusta í lofti. Skilgreiningarnar í 6. mgr. viðaukans við GATS-samninginn um flutningaþjónusta í lofti eru hér með felldar inn í og gerðar hluti af samningi þessum.
3. Ákvæði greina 6.3 (Bestukjarameðferð), 6.4 (Markaðsaðgangur) og 6.5 (Innlend meðferð) gilda ekki um lög, reglur, reglugerðir eða kröfur sem aftur gilda um innkaup opinberra stofnana á þjónustu sem er keypt fyrir hið opinbera og ekki með endursölu í viðskiptalegum tilgangi í huga eða til nota til að veita þjónustu í viðskiptalegum tilgangi.

Gr. 6.2

Skilgreiningar.

1. Þegar kveðið er á um það í þessum kafla að ákvæði úr GATS-samningnum sé felld inn í og gert hluti af samningi þessum ber að skilja merkingu þeirra hugtaka sem eru notuð í viðkomandi ákvæði GATS-samningsins sem hér segir:
 - a) **aðili** merkir samningsaðili,
 - b) **skrá** merkir skrá sem vísað er til í grein 6.16 (Skrá yfir sérstakar skuldbindingar) og um getur í XI. viðauka (Skrá yfir sérstakar skuldbindingar) og
 - c) **sérstök skuldbinding** merkir sérstök skuldbinding í skrá sem vísað er til í grein 6.16 (Skrá yfir sérstakar skuldbindingar).
2. Eftirfarandi skilgreiningar í I. gr. GATS-samningsins eru hér með felldar inn í og gerðar hluti af samningi þessum:
 - a) **þjónustuviðskipti,**
 - b) **þjónusta og**
 - c) **þjónusta sem opinber yfirvöld veita.**
3. Í þessum kafla er merking eftirfarandi hugtaka sem hér segir:
 - a) **þjónustuveitandi** merkir einstaklingur eða lögpersóna sem veitir þjónustu,⁹
 - b) **einstaklingur frá öðrum samningsaðila** merkir einstaklingur sem, samkvæmt löggjöf þess annars samningsaðila, er:
 - i. ríkisborgari hjá fyrrnefndum öðrum samningsaðila og hefur fasta búsetu á yfirráðasvæði hvaða aðila að Alþjóðaviðskiptastofnuninni sem er eða
 - ii. einstaklingur með fasta búsetu hjá fyrrnefndum öðrum samningsaðila með búsetu á yfirráðasvæði samningsaðila, ef sá annar samningsaðili veitir einstaklingum með fasta búsetu hjá sér sömu meðferð í reynd að því er varðar ráðstafanir sem hafa áhrif á þjónustuviðskipti. Að því er varðar veitingu þjónustu með nærveru einstaklinga (4. háttur) tekur þessi skilgreining til einstaklings sem hefur fasta búsetu hjá fyrrnefndum öðrum samningsaðila og býr á yfirráðasvæði samningsaðila,
 - c) **lögpersóna frá öðrum samningsaðila** merkir lögpersóna sem er annaðhvort:
 - i. stofnuð eða skipulögð með öðrum hætti samkvæmt innlendum lögum, reglum og reglugerðum þess samningsaðila og stundar veruleg viðskipti á yfirráðasvæði samningsaðila eða
 - ii. ef um ræðir þjónustu sem er veitt með viðskiptanærveru, er í eigu eða undir stjórn:
 - aa) einstaklinga frá fyrrnefndum öðrum samningsaðila eða
 - bb) lögpersóna frá fyrrnefndum öðrum samningsaðila sem eru auðkenndar í i. lið undirgreinar c.

4. Skilgreiningar eftirfarandi hugtaka í XXVIII. gr. GATS-samningsins eru hér með felldar inn í og gerðar hluti af samningi þessum:
- a) **ráðstöfun,**
 - b) **veiting þjónustu,**
 - c) **ráðstafanir aðila sem hafa áhrif á þjónustuviðskipti,**
 - d) **viðskiptanærvera,**
 - e) **svið þjónustu,**
 - f) **þjónusta annars aðila,**
 - g) **þjónustuaðili með einkasölustöðu,**
 - h) **þjónustuneytandi,**
 - i) **einstaklingur eða lögpersóna,**
 - j) **lögpersóna,**
 - k) **í eigu, undir stjórn og tengd og**
 - l) **beinir skattar.**

Gr. 6.3

Bestukjaramedferð.

1. Sérhver samningsaðili skal, með fyrirvara um þær ráðstafanir sem eru gerðar í samræmi við VII. gr. GATS-samningsins og að því undanskildu sem kveðið er á um í lista hans yfir undanþágur vegna bestukjaramedferðar sem er að finna í XII. viðauka (Listar yfir bestukjaramedferð), þegar í stað og án skilyrða, að því er varðar allar ráðstafanir sem hafa áhrif á veitingu þjónustu, veita þjónustu og þjónustuveitendum annars samningsaðila meðferð sem er ekki óhagstæðari en sú sem hann veitir vegna sambærilegrar þjónustu og þjónustuveitendum aðila öðrum en samningsaðilunum.
2. Meðferð, sem er veitt samkvæmt öðrum gildandi eða síðari samningum sem samningsaðili hefur eða mun ganga frá og tilkynna um skv. V. gr. eða V. gr. a í GATS-samningnum, fellur ekki undir 1. mgr.
3. Geri samningsaðili samning, sem er af þeirri gerð er um getur í 2. mgr., eftir að samningur þessi öðlast gildi eða gerir breytingar á þess háttar samningi, skal hann tilkynna hinum samningsaðilunum um það án tafar. Fyrirnefndur samningsaðili skal, að beiðni annars samningsaðila, semja um að svipuð meðferð, sem er ekki óhagstæðari en sú sem kveðið er á um í fyrirnefndum samningi, verði felld inn í samning þennan.
4. Ákvæði 3. mgr. II. viðauka við GATS-samninginn gilda um réttindi og skyldur samningsaðilanna að því er varðar hagræði sem aðliggjandi lönd njóta og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum.

Gr. 6.4

Markaðsaðgangur.

Ákvæði XVI. gr. GATS-samningsins gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum.

Gr. 6.5

Innlend meðferð.

Ákvæði XVII. gr. GATS-samningsins gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum.

Gr. 6.6

Viðbótarskuldbindingar.

Ákvæði XVIII. gr. GATS-samningsins gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum.

Gr. 6.7

Innlendar reglugerðir.

1. Á sviðum, þar sem gengist er undir sérstakar skuldbindingar, skal sérhver samningsaðili sjá til þess að ráðstöfunum, sem hafa almennt gildi og hafa áhrif á þjónustuviðskipti, sé beitt með réttmætum, hlutlægum og óhlutdrægum hætti.
2. a) Sérhver samningsaðili skal hafa eða koma á fót, eins fljótt og aðstæður leyfa, dómstólum, gerðardómum, stjórnáskilgættum dómstólum eða málsmeðferð sem gera ráð fyrir, að beiðni þjónustuveitanda annars samningsaðila sem málið varðar, tafarlausri endurskoðun stjórnáskilgættu ákvarðana sem hafa áhrif á þjónustuviðskipti og, þar sem það er réttlæt看legt, að gripið verði til viðeigandi úrræða vegna slíkra stjórnáskilgættu ákvarðana. Ef slík málsmeðferð er ekki óháð stofnuninni, sem tekur viðkomandi stjórnáskilgættu ákvörðun, skal samningsaðilinn sjá til þess að málsmeðferðin feli í raun í sér hlutlæga og óhlutdræga endurskoðun.
b) Eigi skal túlka ákvæði a-liðar þannig að gerð sé krafa um að samningsaðili komi á fót fyrrnefndum dómstólum eða málsmeðferð, samræmist það ekki stjórnskipulagi eða eðli réttarkerfis hans.
3. Ef krafist er leyfis af hálfu samningsaðila fyrir veitingu þjónustu skulu lögbær yfirlýðing hans tilkynna umsækjandanum, innan hæfilegs frests eftir að umsókn sem telst uppfylla innlend lög, reglur og reglugerðir hefur verið lögð fram, hvaða ákvörðun hefur verið tekin um umsóknina. Lögbær yfirlýðing samningsaðilans skulu, að beiðni umsækjandans, veita upplýsingar um stöðu umsóknarinnar án ástæðulausrar tafar.
4. Sérhver samningsaðili skal tryggja að ráðstafanir, sem varða kröfur og málsmeðferð vegna hæfis, tæknistaðla og kröfur og málsmeðferð vegna leyfisveitingar á sviðum þar sem samningsaðili hefur gengist undir sérstakar skuldbindingar, séu byggðar á hlutlægum og gagnsæjum viðmiðunum, eins og hæfni og getu til þess að veita þjónustuna.
5. Sameiginlega nefndin skal, með það í huga að tryggja að ráðstafanir sem varða kröfur og málsmeðferð vegna hæfis, tæknistaðla og kröfur og málsmeðferð vegna leyfisveitingar feli ekki í sér ónáuðsynlegar hindranir í þjónustuviðskiptum, taka ákvörðun sem miðar að því að fella inn í samning þennan reglur sem verða til innan Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar í samræmi við ákvæði 4. mgr. VI. gr. GATS-samningsins. Samningsaðilunum er og heimilt, sameiginlega eða á tvíhliða grundvelli, að þróa frekari verklagsreglur.
6. a) Á sviðum þar sem samningsaðili hefur gengist undir sérstakar skuldbindingar, á meðan þess er beðið að ákvörðun um upptöku verklagsreglna Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar öðlist gildi að því er þessi svið varðar skv. 5. mgr. og, komi samningsaðilar sér saman um þær, gengist undir verklagsreglur sem eru undirbúnar sameiginlega eða á tvíhliða grundvelli skv. 5. mgr., skal hann ekki beita kröfum og málsmeðferð vegna hæfis, tæknistöðlunum og kröfum og málsmeðferð vegna leyfisveitingar sem gera að engu eða skerða slíkar sérstakar skuldbindingar með þeim hætti sem:
 - i. er meira íþyngjandi en nauðsyn krefur svo tryggja megi gæði þjónustunnar eða
 - ii. í tilviki málsmeðferðarreglna vegna leyfisveitingar, takmarkar í sjálfu sér veitingu þeirrar þjónustu sem um ræðir.
b) Þegar ákvarðað er hvort samningsaðili uppfylli skyldu sína samkvæmt a-lið, skal taka tillit til þeirra alþjóðlegra staðla viðkomandi alþjóða-stofnana¹⁰ sem sá samningsaðili beitir.
7. Sérhver samningsaðili skal kveða á um fullnægjandi málsmeðferð til að sannreyna hæfni fagmanna annarra samningsaðila.

Gr. 6.8

Viðurkenning.

1. Sérhver samningsaðili skal, í því skyni að uppfylla viðeigandi staðla sína eða viðmiðanir vegna starfsleyfis, leyfisveitingar eða vottunar þjónustuveitenda, taka tilhlýðilegt tillit til beiðna annars samningsaðila þess efnis að viðurkenna menntun eða reynslu sem hefur verið aflað, kröfur sem hafa verið uppfylltar eða leyfi eða atvinnuskírteini sem hafa verið gefin út í landi fyrrnefnds annars samningsaðila. Heimilt er að byggja slíka viðurkenningu á samningi eða samkomulagi við fyrrnefndan annan samningsaðila eða veita hana með öðrum hætti einhliða.

2. Viðurkenni samningsaðili, með samningi eða samkomulagi, menntun eða fengna reynslu, kröfur sem hafa verið uppfylltar eða leyfi eða atvinnuskírteini sem hafa verið gefin út á yfirráðasvæði annars aðila en samningsaðila, skal sá samningsaðili veita öðrum samningsaðila nægt tækifæri til að semja um aðild að slíkum gildandi eða síðari samningi eða samkomulagi eða ganga frá við hann sambærilegum samningi eða samkomulagi. Veiti samningsaðili viðurkenningu einhliða, skal hann veita öðrum samningsaðila nægt tækifæri til að sýna fram á að viðurkenna beri einnig menntun eða fengna reynslu, kröfur sem hafa verið uppfylltar eða leyfi eða atvinnuskírteini sem hafa verið gefin út á yfirráðasvæði fyrrnefnds annars samningsaðila.
3. Allir slíkir samningar eða samkomulag eða einhliða viðurkenning skulu eða skal vera í samræmi við viðeigandi ákvæði samningsins um stofnun Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar, einkum ákvæði 3. mgr. VII. gr. GATS-samningsins.

Gr. 6.9

För einstaklinga.

1. Ákvæði þessarar greinar gilda um ráðstafanir sem hafa áhrif á einstaklinga sem eru þjónustuveitendur hjá samningsaðila og á einstaklinga hjá samningsaðila sem þjónustuveitandi hjá samningsaðila ræður til að veita þjónustu.
2. Ákvæði þessa kafla gilda hvorki um ráðstafanir, sem hafa áhrif á einstaklinga sem leita eftir aðgangi að vinnumarkaði samningsaðila, né gilda þau um ráðstafanir varðandi ríkisfang, búsetu eða fasta atvinnu.
3. Einstaklingum, sem falla undir sérstaka skuldbindingu, skal heimilt að veita þá þjónustu sem um ræðir í samræmi við skilmála þeirrar skuldbindingar.
4. Ákvæði þessa kafla koma ekki í veg fyrir að samningsaðili geti beitt ráðstöfunum til að stýra komu einstaklinga annarra samningsaðila inn á yfirráðasvæði sitt eða tímabundinni dvöl þeirra þar, meðal annars þeim ráðstöfunum sem eru nauðsynlegar til að vernda heilleika landamæra sinna og tryggja skipulag á för einstaklinga yfir þau, að því tilskildu að slíkum ráðstöfunum sé ekki beitt með þeim hætti að geri að engu eða skerði þann ávinning sem samningsaðilar hafa samkvæmt skilmálum sérstakrar skuldbindingar.¹¹

Gr. 6.10

Gagnsæi.

Ákvæði 1. og 2. mgr. III. gr. og III. gr. a í GATS-samningnum gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum.

Gr. 6.11

Einokun og þjónustuveitendur með einkarétt.

Ákvæði 1., 2. og 5. mgr. VIII. gr. GATS-samningsins gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum.

Gr. 6.12

Viðskiptahættir.

Ákvæði IX. gr. GATS-samningsins gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum.

Gr. 6.13

Greiðslur og yfirfærslur.

Ákvæði XI. gr. GATS-samningsins gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum.

Gr. 6.14

Takmarkanir til að tryggja greiðslujöfnuð.

1. Samningsaðilarnir skulu gera sér far um að forðast að setja á takmarkanir til að tryggja greiðslujöfnuð.

2. Ákvæði 1. til 3. mgr. XII. gr. GATS-samningsins gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum.
3. Samningsaðili, sem samþykkir eða viðheldur þess konar takmörkunum, skal þegar í stað tilkynna sameiginlegu nefndinni um það.

Gr. 6.15

Undanþágur.

Ákvæði XIV. gr. og 1. mgr. XIV. gr. a í GATS-samningnum gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum.

Gr. 6.16

Skrár yfir sérstakar skuldbindingar.

1. Sérhver samningsaðili skal færa í skrá þær sérstöku skuldbindingar sem hann gengst undir samkvæmt greinum 6.4 (Markaðsaðgangur), 6.5 (Innlend meðferð) og 6.6 (Viðbótarskuldbindingar). Tilgreina skal eftirfarandi í sérhverri skrá, að því er varðar svið þar sem gengist er undir fyrrnefndar skuldbindingar:
 - a) skilmála og takmarkanir vegna og skilyrði fyrir markaðsaðgangi,
 - b) skilyrði og forsendur fyrir innlendri meðferð,
 - c) samþykktir varðandi viðbótarskuldbindingar sem um getur í grein 6.6 (Viðbótarskuldbindingar) og
 - d) tímamörk fyrir framkvæmd slíkra skuldbindinga og gildistökudag slíkra skuldbindinga, eftir því sem við á.
2. Ráðstafanir, sem eru ósamrýmanlegar bæði ákvæðum greinar 6.4 (Markaðsaðgangur) og greinar 6.5 (Innlend meðferð), eru með fyrirvara um ákvæði 2. mgr. XX. gr. GATS-samningsins.
3. Skrár samningsaðilanna yfir sérstakar skuldbindingar eru settar fram í XI. viðauka (Skrá yfir sérstakar skuldbindingar).

Gr. 6.17

Breytingar á skráum yfir skuldbindingar.

1. Samningsaðilarnir skulu, að fenginni skriflegri beiðni samningsaðila, hafa með sér samráð til að fjalla um breytingar á sérstakri skuldbindingu eða afturköllun hennar í skrá samningsaðilans, sem leggur fram beiðni, yfir sérstakar skuldbindingar. Samráðið skal fara fram innan þriggja mánaða frá viðtöku beiðninnar. Þegar slíkt samráð fer fram skulu samningsaðilarnir stefna að því að tryggt sé að almennu stigi skuldbindinga, sem er hagstætt hverjum og einum á gagnkvæman hátt og ekki óhagstæðara fyrir viðskipti en það sem kveðið var á um í skránni yfir sérstakar skuldbindingar áður en samráðið hófst, sé við haldið.
2. Breytingar á skráum eru með fyrirvara um ákvæði greinar 12.1 (Sameiginlega nefndin) og greinar 14.2 (Breytingar). Þess háttar breytingar eru fyrst heimilar þremur árum eftir gildistöku samnings þessa.

Gr. 6.18

Endurskoðun.

Samningsaðilarnir skulu, í því augnamiði að auka frelsi í þjónustuviðskiptum í áföngum og stuðla að hagsmunum sínum á grundvelli gagnkvæmni og hagkvæmni, endurskoða, að minnsta kosti annað hvert ár eða oftár náist um það samkomulag, skrár sínar yfir sérstakar skuldbindingar og lista sína yfir undanþágur vegna bestukjarasamninga, þar sem einkum er tekið tillit til einhliða frelsisaukningar og yfirstandandi vinnu á vegum Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar. Fyrsta endurskoðun skal fara fram eigi síðar en þremur árum eftir að samningur þessi öðlast gildi.

Gr. 6.19

Viðaukar.

Eftirtaldir viðaukar mynda óaðskiljanlegan hluta þessa kafla:

- a) XI. viðauki (Skrár yfir sérstakar skuldbindingar),
- b) XII. viðauki (Listar yfir undanþágur vegna bestukjarasamninga),
- c) XIII. viðauki (Fjármálaþjónusta),

- d) XIV. viðauki (Fjarskiptaþjónusta),
- e) XV. viðauki (För einstaklinga sem veita þjónustu),
- f) XVI. viðauki (Flutningar á sjó og tengd þjónusta) og
- g) XVII. viðauki (Þjónusta tengd orkumálum).

7. KAFLI FJÁRFESTINGAR

Gr. 7.1

Fjárfestingaskilyrði.

1. Samningsaðilarnir skulu leitast við að láta fjárfestum annarra samningsaðila, sem stofna til eða leita eftir því að stofna til fjárfestinga á yferráðasvæðum þeirra, í té stöðug og gagnsæ fjárfestingarskilyrði sem mismuna ekki.
2. Samningsaðilarnir skulu leyfa fjárfestingar fjárfesta annarra samningsaðila í samræmi við innlend lög sín, reglur og reglugerðir. Þeir viðurkenna að óviðeigandi er að hvetja til fjárfestinga með því að draga úr kröfum um heilbrigðis-, öryggis- eða umhverfismál.

Gr. 7.2

Stuðlað að fjárfestingum.

Samningsaðilarnir viðurkenna mikilvægi þess að stuðla að flæði fjárfestinga til þess að hagvöxtur og framþróun verði að veruleika, nefna má meðal annars:

- a) að finna réttar leiðir til að koma auga á tækifæri til fjárfestinga og upplýsingarásir um fjárfestingareglur,
- b) upplýsingaskipti um ráðstafanir til að stuðla að fjárfestingum erlendis og
- c) að þróa lagaumhverfi sem hvetur til aukins flæðis fjárfestinga.

Gr. 7.3

Endurskoðun.

Samningsaðilarnir staðfesta þá skuldbindingu sína að endurskoða, innan sameiginlegu nefndarinnar, málefni varðandi fjárfestingar eigi síðar en fimm árum eftir að samningur þessi öðlast gildi, meðal annars þann rétt fjárfesta eins samningsaðila að staðfestast á yferráðasvæði annars samningsaðila, að teknu tilliti til þeirrar meðferðar sem er veitt samkvæmt fríverslunarsamningum og samningum um efnahagssamvinnu sem samningsaðili gerir við aðila annan en samningsaðila.

8. KAFLI HUGVERK

Gr. 8

Vernd hugverkaréttinda.

1. Samningsaðilarnir skulu veita og tryggja fullnægjandi og árangursríka vernd hugverkaréttinda án mismununar og gera ráð fyrir ráðstöfunum til að framfylgja þeim réttindum gegn brotum á þeim, meðal annars fölsun og ólöglegri nýtingu, í samræmi við ákvæði þessa kafla, XVIII. viðauka (Vernd hugverka) og þá alþjóðasamninga sem þar er getið. Sá skilningur ríkir meðal samningsaðilanna, í samræmi við *Samning Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um hugverkarétt í viðskiptum* (hér á eftir nefndur TRIPS-samningurinn), að veiting réttinda af hálfu samningsaðilanna sé með fyrirvara um að efnisleg skilyrði fyrir öflun réttinda séu uppfyllt.
2. Samningsaðilarnir skulu ekki veita ríkisborgurum hinna samningsaðilanna óhagstæðari meðferð en þeir veita eigin ríkisborgurum. Undanþágur frá þessari skyldu skulu vera í samræmi við efnisákvæði 3. og 5. gr. TRIPS-samningsins.
3. Samningsaðilarnir skulu ekki veita ríkisborgurum annarra samningsaðila óhagstæðari meðferð en veitt er ríkisborgurum aðila öðrum en samningsaðilunum. Geri samningsaðili viðskiptasamning við aðila annan en samningsaðilana, það er viðskiptasamning, sem inniheldur ákvæði um vernd hugverkaréttinda og er tilkynntur skv. XXIV. gr. GATT-samningsins frá 1994, skal hann tilkynna það hinum samningsaðilunum án tafar og veita þeim ekki óhagstæðari meðferð en þá sem kveðið er á um í þess háttar samningi. Sá samningsaðili sem gerir þess háttar samning skal, að beiðni annars samningsaðila, semja um að fella inn í samning þennan þau ákvæði téðs samnings sem

veita ekki óhagstæðari meðferð en þá sem er veitt samkvæmt honum. Undanþágur frá þessari skyldu skulu vera í samræmi við efnisákvæði TRIPS-samningsins, einkum 4. og 5. gr. hans.

4. Samningsaðilarnir samþykkja, að fram kominni beiðni samningsaðila til sameiginlegu nefndarinnar, að endurskoða ákvæði, framkvæmd og beitingu ákvæða þessa kafla og XVII. viðauka (Vernd hugverka) og að fjalla um málefni sem varða hugverk, með það í huga meðal annars að bæta enn frekar vernd og framfylgd hugverkaréttinda.

9. KAFLI

OPINBER INNKAUP

Gr. 9.1

Gagnsæi.

1. Samningsaðilarnir skulu auka gagnkvæman skilning á lögum og reglugerðum hvers annars um opinber innkaup í því skyni að gera opinbera innkaupamarkaði hvers og eins frjálsta í áföngum, þar sem bann við mismunun og gagnkvæmni eru lögð til grundvallar.
2. Samningsaðilarnir skulu birta, eða gera aðgengileg öllum með öðrum hætti, lög sín, reglugerðir, dómsniðurstöður og stjórnsýsluúrskurði, sem hafa almennt gildi, svo og milliríkjasamninga sem hver og einn þeirra er aðili að og sem geta haft áhrif á innkaupamarkaði þeirra. Samningsaðilarnir skulu þegar í stað svara á ensku sértækum spurningum og veita hver öðrum, að fenginni beiðni, upplýsingar um þau málefni.

Gr. 9.2

Frekari samningaviðræður.

Veiti samningsaðili aðila öðrum en samningsaðilunum viðbótarávinning með tilliti til aðgangs að innkaupamarkaði sínum eftir að samningur þessi öðlast gildi, skal hann tilkynna það hinum samningsaðilunum án tafar. Samningsaðilinn, sem veitir viðbótarávinning, skal hefja samningaviðræður, að beiðni annars samningsaðila, í því skyni að sambærilegur ávinningur nái til hinna samningsaðilanna á grundvelli gagnkvæmni.

Gr. 9.3

Endurskoðun.

Sameiginlega nefndin skal endurskoða ákvæði þessa kafla og kanna þann kost að þróa skuldbindingar samningsaðilanna viðvíkjandi opinberum innkaupum innan þriggja ára frá því samningur þessi öðlast gildi.

10. KAFLI

SAMKEPPNI

Gr. 10.1

Samkeppnisreglur.

1. Samningsaðilarnir viðurkenna að eftirfarandi starfshættir fyrirtækja samrýmist ekki rétttri framkvæmd samnings þessa, að svo miklu leyti sem þeir kunna að hafa áhrif á viðskipti milli samningsaðilanna:
 - a) samningar, ákvarðanir samtaka og samstilltar aðgerðir sem miða að því að eða verða þess valdandi að koma í veg fyrir, takmarka eða draga úr samkeppni og
 - b) misnotkun markaðsráðandi stöðu sem myndi koma í veg fyrir eða takmarka samkeppni.
2. Ákvæði 1. mgr. gilda einnig um ríkisfyrirtæki eða fyrirtæki, sem njóta sér- eða einkaréttar, svo fremi beiting fyrrnefndra ákvæða hindri ekki, að lögum eða í reynd, framkvæmd tiltekinna opinberra verkefna sem þeim hafa verið falin samkvæmt innlendum lögum, reglum og reglugerðum.
3. Réttindi og skyldur samkvæmt ákvæðum þessa kafla gilda einungis milli samningsaðilanna.

Gr. 10.2

Samvinna.

1. Lögbær yfirvöld viðkomandi samningsaðila skulu vinna saman og hafa samráð þegar þau fást við samkeppnishamlandi starfshætti, er um getur í 1. mgr. greinar 10.1 (Samkeppnisreglur), með það

að markmiði að stöðva þess háttar starfshætti eða skaðleg áhrif þeirra á viðskipti með þeim hætti sem samrýmist innlendum lögum, reglum og reglugerðum.

2. Samvinna getur falist í því að skiptast á viðeigandi upplýsingum sem samningsaðilunum eru tiltækar. Enginn samningsaðili skal krafinn um upplýsingar sem eru bundnar trúnaði samkvæmt lögum hans, reglum og reglugerðum.

Gr. 10.3

Samráð.

1. Samningsaðili getur farið fram á samráð um þau málefni sem fjallað er um í þessum kafla. Sá samningsaðili eða þeir samningsaðilar sem beiðni um samráð er beint til skal eða skulu svara henni án tafar og ganga til samráðs í góðri trú. Samningsaðilarnir skulu gera sitt ítrasta til að finna lausn sem gagnkvæm sátt er um.
2. Telji samningsaðili að tilteknir starfshættir hafi áfram áhrif á viðskipti, í skilningi ákvæða greinar 10.1 (Samkeppnisreglur), að lokinni samvinnu eða samráði, getur hann vísað málinu til sameiginlegu nefndarinnar. Þeir samningsaðilar sem eiga hlut að máli skulu veita sameiginlegu nefndinni alla nauðsynlega aðstoð við könnun málsins og, þar sem það á við, við að afnema það fyrirkomulag sem er andmælt.

Gr. 10.4

Lausn deilumála.

Enginn samningsaðili getur hagnýtt sér málsmeðferð við lausn deilumála samkvæmt 13. kafla (Lausn deilumála) í málum sem rísa og varða ákvæði þessa kafla.

11. KAFLI

VIÐSKIPTI OG SJÁLFBÆR ÞRÓUN

Gr. 11.1

Samhengi og markmið.

1. Samningsaðilarnir minnst yfirlýsingar ráðstefnu Sameinuðu þjóðanna um umhverfi mannsins frá 1972, Ríðyfirlýsingarinnar um umhverfi og þróun frá 1992, Framkvæmdaáætlunar 21 um umhverfi og þróun frá 1992, Jóhannesarborgarframkvæmdaáætlunarinnar um sjálfbæra þróun frá 2002, niðurstöðuskýrslu Ríó+20-ráðstefnunnar „Sú framtíð sem við óskum okkur“ frá 2012, niðurstöðuskýrslu leiðtogafundar Sameinuðu þjóðanna um sjálfbæra þróun „Umbreyting heimsins“: Áætlun um sjálfbæra þróun árið 2030 frá 2015, yfirlýsingar Alþjóðavinnumálastofnunarinnar um grundvallarreglur og -réttindi við vinnu, ásamt eftirfylgni hennar frá 1998, ráðherra-yfirlýsingar efnahags- og félagsmálaráðs SP um atvinnu fyrir alla og mannsæmandi störf frá 2006 og yfirlýsingar Alþjóðavinnumálastofnunarinnar um félagslegt réttlæti í þágu sanngjarnrar alþjóðavæðingar frá 2008.
2. Samningsaðilarnir viðurkenna að efnahagsþróun, félagsleg þróun og umhverfisvernd eru víxl tengdir þættir sjálfbærrar þróunar sem styðja hvern annan. Þeir viðurkenna þann ávinning sem samvinna um viðskiptatengd vinnu- og umhverfismál skapar sem lið í alþjóðlegri aðkomu að viðskiptum og sjálfbærri þróun.
3. Samningsaðilarnir áréttu þá skuldbindingu sína að stuðla að milliríkjaviðskiptum með það að markmiði að leggja sitt af mörkum til sjálfbærrar þróunar sem stefnt er að og að fella það markmið inn í viðskiptatengsl samningsaðilanna þannig að það endurspeglar í þeim.
4. Samningsaðilarnir eru því sammála að ekki skuli nýta ákvæði þessa kafla í þágu verndarstefnu í viðskiptum.

Gr. 11.2

Gildissvið.

1. Sé ekki kveðið á um annað í þessum kafla gilda ákvæði hans um þær ráðstafanir sem hafa áhrif á viðskipta- og fjárfestingatengda þætti vinnu- og umhverfismála og samningsaðilarnir samþykka eða viðhalda.
2. Vísunin til vinnu í þessum kafla tekur til þeirra málefna sem varða framkvæmdaráætlunina um mannsæmandi störf, eins og hún var samþykkt innan Alþjóðavinnumálastofnunarinnar.

Gr. 11.3

Réttur til reglusetningar og verndarstig.

1. Sérhver samningsaðili skal – um leið og viðurkenndur er réttur sérhvers samningsaðila, með fyrirvara um ákvæði samnings þessa, til að ákveða eigin verndarstig í vinnu- og umhverfismálum og til að samþykkja eða breyta til samræmis við það viðeigandi lögum sínum, reglum, reglugerðum og stefnumálum – leitast við að tryggja að í lögum hans, reglum, reglugerðum, stefnumálum eða starfsháttum sé kveðið á um og hvatt til þess að komið verði á háu verndarstigi í vinnu- og umhverfismálum í samræmi við staðla, meginreglur og samninga er um getur í grein 11.5. (Alþjóðlegir staðlar og samningar á sviði vinnumála) og grein 11.6 (Fjölhliða samningar og meginreglur um umhverfismál) og skal hann leggja sig fram um að hækka það verndarstig sem kveðið er á um í þeim lögum, reglum, reglugerðum og stefnumálum.
2. Samningsaðilarnir viðurkenna mikilvægi þess, þegar þeir undirbúa og framkvæma ráðstafanir í tengslum við þau umhverfis- og vinnuskilyrði sem hafa áhrif á viðskipti og fjárfestingar milli þeirra, að tekið sé tillit til vísindalegra, tæknilegra og annarra upplýsinga og viðeigandi alþjóðlegra staðla, leiðbeininga og tilmæla.

Gr. 11.4

Verndarstigum haldið uppi þegar lögum, reglum, reglugerðum eða stöðlum er beitt og þeim framfylgt.

1. Samningsaðili skal ekki skirrast við að framfylgja með virkum hætti lögum sínum, reglum, reglugerðum eða stöðlum á sviði vinnu- og umhverfismála þannig að hafi áhrif á viðskipti eða fjárfestingar milli samningsaðilanna.
2. Samningsaðili skal ekki, með fyrirvara um ákvæði greinar 11.3 (Réttur til reglusetningar og verndarstig):
 - a) draga úr eða lækka verndarstig á sviði umhverfis- eða vinnumála, sem lög hans, reglur, reglugerðir eða staðlar mæla fyrir um, í þeim eina tilgangi að hvetja til fjárfestinga frá öðrum samningsaðila eða að leita eftir eða auka samkeppnisforskot framleiðenda eða þjónustuveitenda sem stunda rekstur á yfirráðasvæði hans eða
 - b) fella úr gildi eða víkja frá með öðrum hætti eða bjóðast til að fella úr gildi eða víkja frá með öðrum hætti slíkum lögum, reglum, reglugerðum eða stöðlum í þeim tilgangi að hvetja til fjárfestinga frá öðrum samningsaðila eða að leita eftir eða auka samkeppnisforskot framleiðenda eða þjónustuveitenda sem stunda rekstur á yfirráðasvæði hans.

Gr. 11.5

Alþjóðlegir staðlar og samningar á sviði vinnumála.

1. Samningsaðilarnir vísa til þeirra skyldna sem leiðir af aðild að Alþjóðavinnumálastofnuninni og af *yfirlýsingu Alþjóðavinnumálastofnunarinnar um grundvallarreglur og -réttindi við vinnu* og eftirfylgni hennar, sem var samþykkt á 86. Alþjóðavinnumálaþinginu árið 1998, þ.e. að virða, halda fram og framkvæma meginreglur um grundvallarréttindi, nánar tiltekið um:
 - a) félagaafelsi og viðurkenningu réttarins í reynd til að gera kjarasamninga,
 - b) að útrýma þvingunar- eða nauðungarvinnu í hvaða mynd sem er,
 - c) að afnema barnavinnu með virkum hætti og
 - d) að útrýma mismunun með tilliti til atvinnu og starfa.
2. Samningsaðilarnir árétta þá skuldbindingu sína, samkvæmt *ráðherraýfirlýsingu efnahags- og félagsmálaráðs SP frá 2006 um atvinnu fyrir alla og mannsæmandi störf*, að viðurkenna arðbæra atvinnu fyrir alla og mannsæmandi störf fyrir alla sem meginþátt sjálfbærrar þróunar fyrir öll lönd og sem forgangsmarkmið samvinnu ríkja í milli og að ýta undir þróun milliríkjavíðskipta þannig að stuðli að arðbærri atvinnu fyrir alla og mannsæmandi störfum fyrir alla.
3. Samningsaðilarnir vísa til þeirra skyldna sem leiðir af aðild að Alþjóðavinnumálastofnuninni þess efnis að framkvæma með skilvirkum hætti þá samninga Alþjóðavinnumálastofnunarinnar sem þeir hafa fullgilt og að halda áfram og með sjálf-bærum hætti að fullgilda grundvallarsamninga Alþjóðavinnumálastofnunarinnar og aðra samninga sem hún hefur flokkað sem uppfærða samninga.

4. Samningsaðilarnir áréttu, eins og kemur fram í yfirlýsingu *Alþjóðavinnumálastofnunarinnar um félagslegt réttlæti í þágu sanngjarnrar alþjóðavæðingar*, sem var samþykkt á 97. samkomu Alþjóðavinnumálaþingsins árið 2008, að eigi skuli skírskota til brota á grundvallarreglum og -réttindum við vinnu eða notfæra sér slík brot með öðrum hætti sem réttmæta og lögmæta hlutfallslega yfirburði.

Gr. 11.6

Fjölhliða samningar og meginreglur um umhverfismál.

Samningsaðilarnir áréttu þá skuldbindingu sína að innleiða með skilvirkum hætti í lög sín, reglur, reglugerðir og starfshætti þá fjölhliða samninga um umhverfismál sem þeir eru aðilar að og að þeir fari að meginreglum um umhverfismál sem felast í þeim alþjóðlegu gerningum er um getur í grein 11.1 (Innihald og markmið).

Gr. 11.7

Efning viðskipta og fjárfestinga sem ýta undir sjálfbæra þróun.

1. Samningsaðilarnir skulu kappkosta að greiða fyrir og ýta undir fjárfestingar og viðskipti með og útbreiðslu á vörum og þjónustu sem stuðla að sjálfbærri þróun, eins og umhverfistækni, sjálfbærri endurnýjanlegri orku og vörum og þjónustu sem eru orkunýtnar, umhverfismerktar eða bundnar áætlunum á borð við heiðarleg og siðleg viðskipti. Tengdar hindranir aðrar en tollar verða teknar til athugunar sem liður í þessari viðleitni.
2. Samningsaðilarnir samþykkja að skiptast á skoðunum og kunna að taka til umfjöllunar, sameiginlega eða tvíhliða, samvinnu á þessu sviði. Þeir skulu hvetja til þess háttar samvinnu milli fyrir-tækja.

Gr. 11.8

Viðskipti með framleiðsluvörur úr skógafurðum.

1. Samningsaðilarnir munu, í því skyni að efla sjálfbæra stjórnun skógarauðlinda og með því, meðal annars, draga úr losun gróðurhúsalofttegunda vegna skógeyðingar og hnignunar náttúrulegra skóga og mólendis í tengslum við starfsemi handan skógarnytjageirans, vinna saman á viðeigandi, fjölhliða vettvangi þar sem þeir eru þátttakendur og á tvíhliða samstarfsvettvangi sem fyrir er, ef við á, í því augnamiði að bæta framfylgd laga og stjórnunarhætti á sviði skógarnytja og efla viðskipti með löglegar og sjálfbærar vörur úr skógafurðum, landbúnaðarafurðir og afurðir námu-graftar.
2. Gagnleg tæki til að ná þessu markmiði gætu meðal annars verið virk hagnýting *samningsins um alþjóðaverslun með tegundir villtra dýra og plantna sem eru í útrýmingarhættu* (CITES), að því er varðar trjátegundir sem eru í útrýmingarhættu, vottunarkerfi fyrir skógafurðir sem eru til komnar með sjálfbærum hætti og tvíhliða, frjálsir samstarfssamningar um framfylgd laga, stjórnunarhætti og viðskipti á sviði skógarnytja (FLEGT).

Gr. 11.9

Samstarf á alþjóðavettvangi.

Samningsaðilarnir skulu kappkosta að efla samvinnu sín á milli í málum á sviði vinnu- og umhverfismála, sem varða viðskipti og fjárfestingar og þar sem um gagnkvæma hagsmuni er að ræða, á viðeigandi tvíhliða, svæðisbundnum og fjölhliða vettvangi þar sem þeir eru þátttakendur.

Gr. 11.10

Framkvæmd og samráð.

1. Samningsaðilarnir skulu tilnefna þær stjórnsýslustofnanir sem þjóna sem tengiliðir vegna framkvæmdar ákvæða þessa kafla.
2. Samningsaðili getur, í gegnum tengiliðina, óskað eftir samráði við sérfræðinga eða samráði innan sameiginlegu nefndarinnar vegna mála sem rísa og varða ákvæði þessa kafla. Samningsaðilarnir skulu gera sitt ítrasta til að finna lausn á umræddum málum sem gagnkvæm sátt er um. Samningsaðilarnir geta leitað ráða hjá viðkomandi alþjóðastofnunum eða alþjóðlegum aðilum, þar sem það á við og með fyrirvara um samkomulag sín á milli.

- Enginn samningsaðili getur hagnýtt sér gerðardómsmeðferð samkvæmt 13. kafla (Lausn deilumála) í málum sem rísa og varða ákvæði þessa kafla.

Gr. 11.11

Endurskoðun.

Ákvæði þessa kafla skal endurskoða reglulega innan sameiginlegu nefndarinnar. Samningsaðilarnir skulu ræða hvernig hefur miðað að ná þeim markmiðum sem sett eru fram í þessum kafla og fjalla um þá þróun á alþjóðavettvangi sem hefur átt sér stað á þessu sviði og við á, til þess að greina þau svið þar sem frekari aðgerðir gætu stuðlað að því að ná fyrrnefndum markmiðum.

12. KAFLI

STOFNANAÁKVÆÐI

Gr. 12

Sameiginlega nefndin.

- Samningsaðilarnir setja hér með á stofn sameiginlega nefnd EFTA-ríkjanna og Filippseyja (hér á eftir nefnd „sameiginlega nefndin“) sem samanstendur af fulltrúum hvers og eins samningsaðila. Fulltrúar samningsaðilanna skulu vera háttsettir embættismenn sem samningsaðilarnir skipa í þessu skyni.
- Sameiginlega nefndin skal:
 - hafa umsjón með framkvæmd samnings þessa,
 - endurskoða stöðugt þann kost að ryðja enn frekar úr vegi viðskiptahindrunum og öðrum takmarkandi ráðstöfunum vegna viðskipta milli EFTA-ríkjanna og Filippseyja,
 - hafa umsjón með frekari þróun samnings þessa,
 - skipa undirnefndir og vinnuhópa sem hún telur þörf á sér til aðstoðar við að ljúka verkefnum sínum,
 - hafa yfirumsjón með starfi allra undirnefnda og vinnuhópa,
 - leitast við að leysa deilur um túlkun eða framkvæmd samnings þessa,
 - fjalla um og samþykkja breytingar eins og kveðið er á um í samningi þessum og
 - fjalla um hvert það mál annað sem kann að hafa áhrif á rekstur samnings þessa.
- Sameiginlegu nefndinni er heimilt að taka ákvarðanir í samræmi við ákvæði samnings þessa. Í öðrum málum er sameiginlegu nefndinni heimilt að senda frá sér tilmæli. Ákvarðanir og tilmæli sameiginlegu nefndarinnar skulu tekin og send með samhljóða samþykki.
- Þegar fyrirsjáanlegt er að ákvæði samnings þessa varðar einungis Filippseyjar og eitt eða nokkur EFTA-ríki, skal samhljóða samþykki aðeins varða viðkomandi samningsaðila og sú ákvörðun eða þau tilmæli sem um ræðir einungis gilda gagnvart þeim samningsaðilum.
- Hafi fulltrúi samningsaðila í sameiginlegu nefndinni samþykkt ákvörðun með fyrirvara um að innlend lagaskilyrði verði uppfyllt, skal ákvörðunin öðlast gildi þann dag þegar síðasti samningsaðilinn tilkynnir að innlendum skilyrðum hans hafi verið fullnægt, nema annað sé tekið fram í ákvörðuninni.
- Sameiginlega nefndin skal koma saman innan eins árs frá því að samningur þessi öðlast gildi. Eftir það skal hún koma saman þegar nauðsyn krefur, en að öllu jöfnu annað hvert ár. Fundir sameiginlegu nefndarinnar skulu vera undir sameiginlegu forsæti eins EFTA-ríkjanna og Filippseyja. Sameiginlega nefndin setur sér starfsreglur. Sérhver samningsaðili getur, hvenær sem er, farið fram á það, með skriflegri tilkynningu til hinna samningsaðilanna, að sérstakur fundur sameiginlegu nefndarinnar verði haldinn. Slíkur fundur skal haldinn innan 30 daga frá því að beiðninni er veitt viðtaka, nema samningsaðilarnir séu ásáttir um annað.

13. KAFLI

LAUSN DEILUMÁLA

Gr. 13.1

Markmið.

Markmiðið með ákvæðum þessa kafla er að bjóða fram skilvirkt og gagnsætt fyrirkomulag sem þjónar þeim tilgangi að koma í veg fyrir og leysa deilur sem rísa vegna samnings þessa.

Gr. 13.2
Gildissvið og umfang.

1. Ákvæði þessa kafla gilda um lausn hvaða deilumála sem er sem varða túlkun eða beitingu ákvæða samnings þessa.
2. Að því er varðar þennan kafla geta hugtökin „samningsaðili“, „deiluaðili“, „samningsaðili sem leggur fram kvörtun“ og „samningsaðili sem kvörtun beinist gegn“ gefið til kynna einn samningsaðila eða fleiri.
3. Rísi deilur um sama málefnið samkvæmt samningi þessum og samningnum um stofnun Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar skal sá samningsaðili sem leggur fram kvörtun ígrunda lausn deilumála innan Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar. Engu að síður er heimilt að leysa deiluna á öðrum hvorum vettvangi að ákvörðun þess samningsaðila sem leggur fram kvörtun. Sá vettvangur sem þannig er valinn skal notaður eingöngu.
4. Að því er varðar ákvæði 3. mgr. ræðst málsmeðferð við lausn deilumála, samkvæmt samningnum um stofnun Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar, af beiðni samningsaðila um stofnun gerðardóms skv. 6. gr. samkomulags *Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um reglur og málsmeðferð við lausn deilumála*, en málsmeðferð við lausn deilumála, samkvæmt samningi þessum, ræðst af beiðni um gerðardómsmeðferð skv. 1. mgr. greinar 13.5 (Stofnun gerðardóms).

Gr. 13.3
Sáttaumleitanir.

1. Sáttaumleitanir eru málsmeðferð sem er reynd af frjálsum vilja, komi samningsaðilarnir sér saman um það. Þær geta hafist og þeim má hætta hvenær sem er. Þeim má halda áfram á meðan málsmeðferð í gerðardómi, sem er stofnsettur í samræmi við ákvæði þessa kafla, stendur yfir.
2. Málsmeðferð, sem felst í sáttaumleitunum, skal fara fram í trúnaði og hefur ekki áhrif á rétt samningsaðila komi til frekari málsmeðferðar.

Gr. 13.4
Samráð.

1. Samningsaðilarnir skulu gera sitt ítrasta, með samvinnu og samráði, til að finna lausn, sem gagnkvæm sátt er um, í hverju því máli sem rís á grundvelli ákvæða þessarar greinar.
2. Samningsaðili getur farið fram á samráð við annan samningsaðila um hverja þá ráðstöfun sem sá fyrirnefndi telur að samræmist ekki samningi þessum. Sá samningsaðili sem veitir beiðni um samráð viðtöku skal taka hana til viðeigandi umfjöllunar og veita nægilegt tækifæri til þess að slíkt samráð geti farið fram.
3. Sá samningsaðili sem fer fram á samráð skal leggja beiðnina fram skriflega og greina frá ástæðum hennar, meðal annars því hverjar þær ráðstafanir eru sem hann telur að samræmist ekki samningi þessum. Sá samningsaðili sem fer fram á samráð skal jafnframt tilkynna hinum samningsaðilunum skriflega um beiðnina. Sá samningsaðili sem beiðninni er beint til skal svara henni innan 10 daga frá viðtöku hennar.
4. Samráð skal fara fram innan sameiginlegu nefndarinnar, nema þeir samningsaðilar sem leggja fram beiðni um samráð eða slíkri beiðni er beint til séu ásáttir um annað.
5. Samráðið skal hefjast innan:
 - a) 15 daga frá viðtöku beiðninnar þegar brýn þörf er á, meðal annars er um ræðir vörur sem hætt er við skemmdum eða
 - b) 30 daga frá viðtöku beiðninnar þegar um öll önnur mál ræðir.
6. Þeir samningsaðilar sem efna til samráðs skulu leggja fram fullnægjandi upplýsingar, meðal annars tryggja aðkomu starfsfólks viðkomandi stjórnarstofnana að samráðinu, til þess að nákvæm athugun geti farið fram á því hvort viðkomandi ráðstöfun samræmist ákvæðum samnings þessa eður ei.
7. Samráðið skal fara fram í trúnaði og hefur ekki áhrif á rétt samningsaðilanna komi til frekari málsmeðferðar. Samningsaðilarnir skulu meðhöndla allar trúnaðarupplýsingar, sem skipst er á meðan samráðið stendur yfir, á sama hátt og sá samningsaðili sem leggur upplýsingarnar fram gerir.

8. Þeir samningsaðilar sem efna til samráðs skulu tilkynna hinum samningsaðilunum um hverja þá lausn málsins sem gagnkvæmt samkomulag er um.

Gr. 13.5

Stofnun gerðardóms.

1. Sá samningsaðili sem leggur fram kvörtun getur farið fram á að gerðardómur verði stofnsettur, ef:
 - a) sá samningsaðili sem beiðninni er beint til svarar henni ekki innan 10 daga frá viðtöku beiðninnar,
 - b) sá samningsaðili sem kvörtun beinist gegn gengur ekki til samráðs samkvæmt þeim tíma-
mörkum sem eru tilgreind í grein 13.4 (Samráð) eða
 - c) ef samráðið leiðir ekki til lausnar deilunnar innan:
 - i. 30 daga frá viðtöku beiðninnar um samráð þegar brýn þörf er á, meðal annars er um ræðir
vörur sem hætt er við skemmdum,
 - ii. 60 daga frá viðtöku beiðninnar um samráð þegar um öll önnur mál ræðir.
2. Í sérhverri beiðni um stofnun gerðardóms skal tilgreina:
 - a) hver hin tiltekna ráðstöfun er og
 - b) hver þau lög og málsatvik eru sem liggja kvörtuninni til grundvallar.
3. Afrit af beiðninni skal sent hinum samningsaðilunum til þess að þeir geti ákveðið hvort þeir vilji taka þátt í gerðardómsferlinu.
4. Þrír gerðarmenn sitja í gerðardóminum og eru skipaðir í samræmi við hinar *valkvæðu reglur Alþjóðagerðardómsins í Haag um gerðardómsmeðferð deilna milli tveggja ríkja*, eins og þær öðluðust gildi frá 20. október 1992 (hér á eftir nefndar „valkvæðu reglurnar“), að breyttu breytanda.
5. Stofndagur gerðardómsins telst vera dagurinn þegar formaðurinn er skipaður.
6. Erindisbréf gerðardómsins er sem hér segir, nema deiluaðilar komi sér saman um annað innan 20 daga frá viðtöku beiðninnar um stofnun gerðardómsins:
„að rannsaka, í ljósi viðeigandi ákvæða samnings þessa, það mál sem um getur í beiðninni um stofnun gerðardóms samkvæmt grein 13.5 (Stofnun gerðardóms) og komast að niðurstöðu á grundvelli laga og staðreynda og finna orsakir, ásamt því að gefa út tilmæli, ef við á, um lausn deilunnar og framkvæmd úrskurðarins.“
7. Ávallt þegar það er gerlegt ætti að stofnsetja einn gerðardóm til þess að kanna kvartanir vegna sama máls þar sem fleiri samningsaðilar en einn fara fram á að gerðardómur verði stofnsettur eða þegar beiðnin varðar fleiri samningsaðila en einn sem kvörtun beinist gegn.
8. Samningsaðili, sem er ekki deiluaðili, á rétt á, eftir að hafa afhent deiluaðilunum skriflega tilkynningu, að leggja skriflegar greinargerðir fyrir gerðardóminn, að fá afhentar skriflegar greinargerðir, meðal annars viðauka, frá deiluaðilunum, að vera viðstaddur skýrslugjöf og að gefa munnlegar yfirlýsingar.

Gr. 13.6

Málsmeðferð gerðardóms.

1. Um málsmeðferð gerðardómsins fer eftir valkvæðu reglunum, að breyttu breytanda, nema annað sé tilgreint í samningi þessum eða samningsaðilarnir komi sér saman um annað.
2. Gerðardómurinn skal kanna það mál sem vísað er til hans í beiðninni um stofnun gerðardóms í ljósi viðeigandi ákvæða samnings þessa sem eru túlkuð eftir reglum um túlkun þjóðaréttar.
3. Gerðardómurinn ætti að ráðfæra sig reglulega við deiluaðila og veita þeim nægt tækifæri til að ná fram lausn sem gagnkvæm sátt er um. Gerðardómurinn skal gera ráð fyrir skýrslugjöf af hálfu deiluaðilanna að minnsta kosti einu sinni til þess að gera þeim kleift að leggja mál sitt fyrir gerðardóminn.
4. Öll málsmeðferð skal fara fram á ensku. Skýrslugjöf til gerðardómsins skal opin almenningi, nema deiluaðilarnir komi sér saman um annað eða gerðardómurinn ákveði að skýrslugjöf skuli vera lokuð meðan fjallað er um trúnaðarupplýsingar.
5. Engin einhliða (ex parte) samskipti skulu vera við gerðardóminn um mál sem hann hefur til meðferðar.

6. Samningsaðili skal senda hinum deiluaðilanum skriflegar greinargerðir sínar, skriflegar gerðir munnlegs framburðar og svara við spurningum gerðardómsins, jafnhliða því að framangreind atriði eru send gerðardóminum.
7. Samningsaðilarnir, gerðardómurinn og þeir einstaklingar sem koma að málsmeðferð í gerðardóminum skulu gæta trúnaðar um þær upplýsingar sem gerðardóminum eru sendar, enda hafi sá deiluaðili sem þær sendir auðkennt þær sem trúnaðarmál.
8. Gerðardómurinn skal úrskurða með samhljóða samþykki. Sé úrskurður gerðardómsins ekki með samhljóða samþykki skal meirihluti atkvæða ráða honum. Hvaða gerðarmanni sem er er heimilt að gefa sérálit um málefni sem eru ekki samþykkt samhljóða. Gerðardómurinn skal ekki gefa upp hverjir gerðarmanna standa að meirihluta- eða minnihlutaáliti. Trúnaður skal ríkja um umfjöllun gerðardómsins og frumskýrslu hans.

Gr. 13.7

Skýrslur gerðardóms.

1. Gerðardómurinn ætti að senda deiluaðilunum frumskýrslu, sem inniheldur niðurstöður og úrskurði hans, einnig tilmæli ef við á, eigi síðar en 90 dögum eftir að gerðardómurinn er stofnsettur. Deiluaðilunum er heimilt að senda gerðardóminum skriflegar athugasemdir við frumskýrsluna innan 15 daga frá viðtöku hennar. Gerðardómurinn ætti að afhenda samningsaðilunum lokaskýrslu sína innan 30 daga frá því að frumskýrslan er send. Í niðurstöðum lokaskýrslu gerðardómsins skal vera umfjöllun um þær athugasemdir sem deiluaðilarnir gera.
2. Senda skal samningsaðilunum lokaskýrsluna, ásamt öllum skýrslum samkvæmt ákvæðum greinar 13.9 (Framkvæmd efnisatriða lokaskýrslu gerðardóms) og greinar 13.10 (Bætur og frestun ávinnings). Deiluaðila er heimilt að gera skýrsluna almenningi aðgengilega, með fyrirvara um ákvæði 7. mgr. greinar 13.6 (Málsmeðferð gerðardóms).
3. Allir úrskurðir gerðardómsins samkvæmt hvaða ákvæði þessa kafla sem er skulu vera endanlegir og bindandi fyrir deiluaðilana.

Gr. 13.8

Málsmeðferð í gerðardómi frestað eða hætt.

1. Séu deiluaðilarnir því sammála getur gerðardómur hvenær sem er gert hlé á starfi sínu, þó ekki lengur en í 12 mánuði. Hafi hlé á störfum gerðardóms varað lengur en í 12 mánuði fellur umboð gerðardómsins til að fjalla um deiluna úr gildi, nema deiluaðilar séu ásáttir um annað.
2. Málsmeðferð í gerðardómi skal hætt:
 - a) séu deiluaðilarnir því samþykkir og tilkynni það formanni gerðardómsins skriflega eða
 - b) dragi samningsaðili, sem leggur fram kvörtun, kvörtun sína til baka hvenær sem er áður en frumskýrslan er birt.
3. Gerðardómur getur, á hvaða stigi málsmeðferðar sem er og áður en lokaskýrslan er birt, lagt til að deiluaðilarnir leiti vinsamlegrar lausnar á deilunni.

Gr. 13.9

Framkvæmd efnisatriða lokaskýrslu gerðardóms.

1. Sá samningsaðili sem kvörtun beinist gegn skal umsvifalaust hlíta úrskurðinum í lokaskýrslunni. Reynist ekki unnt að uppfylla ákvæði lokaskýrslunnar þegar í stað, skulu deiluaðilarnir leitast við að semja um hæfilegan frest til þess. Liggja slíkt samkomulag ekki fyrir innan 45 daga frá útgáfudegi lokaskýrslunnar, getur hvor deiluaðila sem er farið þess á leit við hinn upphaflega gerðardóm að hann ákveði lengd hæfilegs frests í ljósi sérstakra aðstæðna í málinu. Gerðardómurinn ætti að fella úrskurð sinn innan 60 daga frá viðtöku fyrrnefndrar beiðni.
2. Sá samningsaðili sem kvörtun beinist gegn skal tilkynna samningsaðilanum, sem leggur fram kvörtun, um þá ráðstöfun sem samþykkt er til að fylgja úrskurðinum í lokaskýrslunni eftir og gefa ítarlega lýsingu á því hvernig ráðstöfunin tryggir eftirfylgni, það er lýsingu sem nægir til þess að samningsaðilinn, sem leggur fram kvörtun, geti lagt mat á ráðstöfunina.
3. Sé ágreiningur um hvort ráðstöfun sé til staðar sem fylgir eftir úrskurðinum í lokaskýrslunni eða um hvort sú ráðstöfun samrýmist úrskurðinum, skal sami gerðardómur kveða upp úr um þess háttar ágreining, óski annar hvor deiluaðila eftir því, áður en unnt er að sækja bætur eða fresta

ávinningi í samræmi við ákvæði greinar 13.10 (Bætur og frestun ávinnings). Gerðardómurinn ætti að fella úrskurð sinn innan 90 daga frá viðtöku fyrrnefndrar beiðni.

Gr. 13.10

Bætur og frestun ávinnings.

1. Hliti samningsaðilinn, sem kvörtun beinist gegn, ekki úrskurði gerðardómsins sem um getur í grein 13.9 (Framkvæmd efnisatriða lokaskýrslu gerðardóms) eða tilkynni samningsaðilanum, sem leggur fram kvörtun, um að hann hyggist ekki hlíta úrskurðinum í lokaskýrslu gerðardómsins, skal fyrstnefndi samningsaðilinn, fari sá samningsaðili sem leggur fram kvörtun fram á það, ganga til samráðs í því augnamiði að ná samkomulagi um bætur sem gagnkvæm sátt er um. Hafi ekkert slíkt samkomulag náðst innan 20 daga frá viðtöku beiðninnar, ber þeim samningsaðila sem leggur fram kvörtun réttur til að fresta því að veita ávinning, sem leiðir af samningi þessum, en einungis til jafns við þann ávinning sem ráðstöfunin, sem gerðardómurinn ákvað að samræmdist ekki ákvæðum samnings þessa, hefur áhrif á.
2. Þegar sá samningsaðili sem leggur fram kvörtun tekur til athugunar hvaða ávinningi skuli frestað, ætti hann fyrst að leitast við að fresta ávinningi á sama sviði eða sviðum og ráðstöfunin, sem gerðardómurinn ákvað að samræmdist ekki ákvæðum samnings þessa, hefur áhrif á. Samningsaðilinn, sem leggur fram kvörtun og telur það hvorki gerlegt né vænlegt til árangurs að fresta ávinningi á sama sviði eða sviðum, getur frestað ávinningi á öðrum sviðum.
3. Samningsaðilinn, sem leggur fram kvörtun, skal tilkynna þeim samningsaðila sem kvörtun beinist gegn um þann ávinning sem sá fyrrnefndi hyggst fresta, um ástæður þess háttar frestunar og hvenær frestunin hefjist, eigi síðar en 30 dögum fyrir þann dag þegar frestunin á að koma til framkvæmda. Þeim samningsaðila sem kvörtun beinist gegn er heimilt að fara þess á leit við upphaflega gerðardóminn, innan 15 daga frá viðtöku fyrrnefndrar tilkynningar, að hann felli úrskurð þess efnis hvort sá ávinningur sem samningsaðilinn, sem leggur fram kvörtun, hyggst fresta jafngildi þeim ávinningi sem ráðstöfunin, sem ákveðið var að samræmdist ekki ákvæðum samnings þessa, hafði áhrif á og hvort fyrirhuguð frestun samræmist ákvæðum 1. og 2. mgr. Gerðardómurinn ætti að fella úrskurð sinn innan 45 daga frá viðtöku fyrrnefndrar beiðni. Eigi skal fresta ávinningi fyrir en gerðardómurinn hefur birt úrskurð sinn.
4. Bætur og frestun ávinnings skulu vera tímabundnar ráðstafanir og skal samningsaðilinn, sem leggur fram kvörtun, einungis beita þeim uns ráðstöfunin, sem ákveðið var að samræmdist ekki ákvæðum samnings þessa, hefur verið dregin til baka eða henni breytt þannig að hún samrýmist ákvæðum samnings þessa eða uns deiluaðilarnir hafa leyst deiluna með öðrum hætti.
5. Upphaflegi gerðardómurinn skal, að beiðni deiluaðila, fella úrskurð um hvort framkvæmdar-ráðstafanir, sem eru samþykktar eftir að ávinningi er frestað, séu í samræmi við lokaskýrsluna og hvort rétt sé, í ljósi þess háttar úrskurðar, að aflétta eða breyta frestun ávinnings. Gerðardómurinn ætti að fella úrskurð sinn innan 30 daga frá viðtöku fyrrnefndrar beiðni.

Gr. 13.11

Önnur ákvæði.

1. Gerðardómurinn, sem um getur í greinum 13.9 (Framkvæmd efnisatriða lokaskýrslu gerðardóms) og 13.10 (Bætur og frestun ávinnings), skal, ávallt þegar því verður komið við, skipaður sömu gerðarmönnum og gáfu lokaskýrsluna út. Sé gerðarmaður í upphaflega gerðardóminum ótíltækur, skal tilnefning gerðarmanns í hans stað fara fram í samræmi við þá valaðferð sem gildi þegar upphaflegi gerðarmaðurinn var tilnefndur.
2. Heimilt er að breyta hverjum þeim tímamörkum er um getur í þessum kafla með gagnkvæmu samkomulagi deiluaðilanna.
3. Telji gerðardómur að hann geti ekki haldið sig innan þeirra tímamarka sem honum ber að virða samkvæmt ákvæðum þessa kafla, skal hann upplýsa deiluaðilana skriflega um það og leggja fram mat á því hversu langan viðbótartíma hann þurfi. Nauðsynlegur viðbótartími ætti ekki að vera lengri en 30 dagar.

**14. KAFLI
LOKAÁKVÆÐI****Gr. 14.1***Viðaukar og viðbætar.*

Viðaukarnir við samning þennan, þar með taldir viðbætar við þá, eru órjúfan-legur hluti samnings þessa.

Gr. 14.2*Breytingar.*

1. Hverjum samningsaðila er heimilt að leggja tillögur að breytingum á samningi þessum fyrir sameiginlegu nefndina til umfjöllunar og samþykktar.
2. Senda skal samningsaðilunum breytingar á samningi þessum til fullgildingar, staðfestingar eða samþykkis í samræmi við lagaskilyrði hvers og eins. Textar breytinganna og skjölin um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki skulu afhent vörsluaðila til vörslu.
3. Breytingar á samningi þessum skulu öðlast gildi á fyrsta degi þriðja mánaðar eftir þann dag þegar minnst eitt EFTA-ríki og Filippseyjar hafa afhent vörsluaðila skjal sitt um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki til vörslu. Að því er varðar EFTA-ríki, sem afhendir skjal sitt um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki til vörslu eftir það, skulu breytingarnar öðlast gildi á fyrsta degi þriðja mánaðar eftir að skjal þess er afhent til vörslu.
4. Sameiginlega nefndin getur ákveðið að breyta viðaukunum og viðbætunum við samning þennan. Ákvörðun þess efnis öðlast gildi á fyrsta degi þriðja mánaðar eftir að síðasti samningsaðilinn tilkynnir um að innlend skilyrði hans hafi verið uppfyllt. Sameiginlega nefndin getur sammælt um ákvæði um annars konar gildistöku, með fyrirvara um innlend lög, reglur og reglugerðir samningsaðilanna.
5. Breytingar, sem varða málefni sem tengjast aðeins einu eða nokkrum EFTA-ríkjum og Filippseyjum, skulu einungis samþykktar af hálfu hlutaðeigandi samningsaðila.
6. Samningsaðili getur, heimili lagaskilyrði hans það, beitt hvaða breytingu sem er til bráðabirgða, meðan þess er beðið að hún öðlist gildi fyrir hann. Tilkynna skal vörsluaðila um beitingu breytinga til bráðabirgða.

Gr. 14.3*Aðild.*

1. Hvert það ríki sem fær aðild að EFTA getur gerst aðili að samningi þessum, svo fremi sameiginlega nefndin samþykki aðild þess með þeim skilmálum og skilyrðum sem samningsaðilarnir og inngönguríkið sammælast um.
2. Afhenda skal vörsluaðilanum aðildarskjalið til vörslu. Að því er inngönguríki varðar skal samningur þessi öðlast gildi á fyrsta degi þriðja mánaðar eftir að aðildarskjal þess er afhent til vörslu eða eftir samþykki aðildarskilmálanna af hálfu þeirra samningsaðila sem fyrir eru, hvort sem síðar verður.

Gr. 14.4*Úrsögn og gildislok.*

1. Sérhver samningsaðili getur sagt sig frá samningi þessum með skriflegri tilkynningu til vörsluaðilans. Úrsögnin tekur gildi sex mánuðum eftir þann dag þegar vörsluaðilinn veitir tilkynningunni viðtöku.
2. Segi Filippseyjar sig frá samningi þessum fellur hann úr gildi þegar úrsögn Filippseyja tekur gildi.
3. Segi EFTA-ríki sig frá samningnum um stofnun Fríverslunarsamtaka Evrópu, fellur aðild þess að samningi þessum af þeim sökum úr gildi sama dag og úrsögnin tekur gildi.

Gr. 14.5*Gildistaka.*

1. Samningur þessi er með fyrirvara um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki í samræmi við lagaskilyrði hvers samningsaðila um sig. Skjöl um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki skulu afhent vörsluaðila til vörslu.

2. Samningur þessi öðlast gildi á fyrsta degi þriðja mánaðar eftir þann dag þegar að minnsta kosti eitt EFTA-ríki og Filippseyjar hafa afhent vörsluaðila skjöl sín um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki til vörslu.
3. Að því er varðar EFTA-ríki, sem afhendir skjal sitt um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki til vörslu eftir að samningur þessi hefur öðlast gildi, skal samningur þessi öðlast gildi á fyrsta degi þriðja mánaðar eftir að skjal þess er afhent til vörslu.
4. Samningsaðili getur, heimili lagaskilyrði hans það, beitt ákvæðum samnings þessa til bráðabirgða, meðan þess er beðið að samningur þessi öðlist gildi fyrir hann. Vörsluaðila skal tilkynnt um bráðabirgðabeitingu ákvæða samnings þessa.

Gr. 14.6
Vörsluaðili.

Ríkisstjórn Noregs skal vera vörsluaðili.

ÞESSU TIL STAÐFESTU hafa undirrituð, sem til þess hafa fullt umboð, undirritað samning þennan.

Gjört í Bern 28. apríl 2016 í einu frumriti á ensku sem skal afhent vörsluaðilanum til vörslu sem sendir öllum samningsaðilunum staðfest endurrit.

Aftanmálsgreinar.

- 1 Sviss beitir tollum byggðum á þyngd og magni frekar en verðtollum.
- 2 Sá skilningur ríkir að unnt sé að framkvæma rannsóknir samhliða samráði sem fer fram og að ef lausn, sem gagnkvæmt samkomulag er um, næst ekki haldi sérhver samningsaðili réttindum sínum og skyldum samkvæmt VI. og XVI. gr. GATT-samningsins frá 1994 og samningi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um styrki og jöfnunar-ráðstafanir.
- 3 Sá skilningur ríkir að unnt sé að framkvæma rannsóknir samhliða samráði sem fer fram og að ef lausn, sem gagnkvæmt samkomulag er um, næst ekki haldi sérhver samningsaðili réttindum sínum og skyldum samkvæmt VI. gr. GATT-samningsins frá 1994 og samningi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um undirboð, með fyrirvara um ákvæði 3. til 8. mgr.
- 4 Undanþágan, sem kveðið er á um í i. lið greinar 4.1 í samningi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um undirboð, gildir ekki.
- 5 Sá skilningur ríkir að samráð samkvæmt þessari grein hafi ekki áhrif á réttindi og skyldur samningsaðilanna skv. 13. kafla (Lausn deilumála) eða samkvæmt samkomulagi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um reglur og málsmeðferð við lausn deilumála.
- 6 CAC/GL 251997.
- 7 Sá skilningur ríkir að samráð samkvæmt þessari grein hafi ekki áhrif á réttindi og skyldur samningsaðilanna skv. 13. kafla (Lausn deilumála) eða samkvæmt samkomulagi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um reglur og málsmeðferð við lausn deilumála.
- 8 Sá skilningur ríkir að samráð samkvæmt ákvæðum þessarar greinar hafi ekki áhrif á réttindi og skyldur samningsaðilanna samkvæmt ákvæðum 13. kafla (Lausn deilumála) eða samkvæmt samkomulagi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um reglur og málsmeðferð við lausn deilumála.
- 9 Þegar lögpersóna veitir ekki þjónustuna beint heldur með viðskiptanærveru, eins og útibúi eða umboðsskrifstofu, skal þjónustuveitandinn (þ.e. lögpersónan) engu að síður hljóta, gegnum slíka viðskiptanærveru, þá meðferð sem þjónustuveitendur hljóta samkvæmt ákvæðum þessa kafla. Gildissvið slíkrar meðferðar skal víkkað út þannig að ná til viðkomandi viðskiptanærveru sem þjónustan er veitt með og þarf ekki að ná til annarrar starfsemi þjónustuveitandans utan þess yfirráðasvæðis þar sem þjónustan er veitt.
- 10 Hugtakið **viðkomandi alþjóðastofnanir** vísar til alþjóðlegra aðila sem viðkomandi aðilum allra samningsaðila, að minnsta kosti, er frjálst að eiga aðild að.
- 11 Eigi skal lítið svo á að það eitt að krefjast vegabréfsáritunar fyrir einstaklinga geri að engu eða skerði ávinning samkvæmt sérstakri skuldbindingu.

FREE TRADE AGREEMENT
BETWEEN
THE EFTA STATES
AND
THE PHILIPPINES

PREAMBLE

Iceland, the Principality of Liechtenstein, the Kingdom of Norway and the Swiss Confederation (hereinafter referred to as the “EFTA States”),

and

the Republic of the Philippines (hereinafter referred to as “the Philippines”),

hereinafter each individually referred to as a “Party” or collectively as the “Parties”,

RECOGNISING the common wish to establish close and lasting relations between the EFTA States and the Philippines;

DESIRING to create favourable conditions for the development and diversification of trade between the Parties and for the promotion of commercial and economic cooperation in areas of common interest on the basis of equality, mutual benefit, non-discrimination and international law;

DETERMINED to promote and further strengthen the multilateral trading system, building on their respective rights and obligations under the Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization (hereinafter referred to as the “WTO Agreement”) and the other agreements negotiated thereunder to which they are a party, thereby contributing to the harmonious development and expansion of world trade;

REAFFIRMING their commitment to democracy, the rule of law, human rights and fundamental freedoms in accordance with their obligations under international law, including as set out in the United Nations Charter and the Universal Declaration of Human Rights;

AIMING to create new employment opportunities, improve living standards, and raise levels of protection of health and safety, and of the environment;

REAFFIRMING their commitment to pursue the objective of sustainable development and recognising the importance of coherence and mutual supportiveness of trade, environment and labour policies in this respect;

DETERMINED to implement this Agreement in line with the objectives to preserve and protect the environment through sound environmental management and to promote an optimal use of the world’s resources in accordance with the objective of sustainable development;

RECALLING their rights and obligations under multilateral environmental agreements to which they are a party, and the respect for the fundamental principles and rights at work, including the principles set out in the International Labour Organization (hereinafter referred to as the “ILO”) Conventions to which they are a party;

RECOGNISING the importance of ensuring predictability for the trading communities of the Parties;

AFFIRMING their commitment to prevent and combat corruption in international trade and investment and to promote the principles of transparency and good public governance;

ACKNOWLEDGING the importance of good corporate governance and corporate social responsibility for sustainable development, and affirming their aim to encourage enterprises to observe internationally recognised guidelines and principles in this respect, established by international

organisations such as the Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) and the United Nations (UN);

CONVINCED that this Agreement will enhance the competitiveness of their enterprises in global markets and create conditions encouraging economic, trade and investment relations between the Parties;

HAVE AGREED, in pursuit of the above, to conclude the following Free Trade Agreement (referred to as this “Agreement”):

CHAPTER 1 GENERAL PROVISIONS

Article 1.1

Establishment of a Free Trade Area

The EFTA States and the Philippines hereby establish a free trade area in accordance with the provisions of this Agreement.

Article 1.2

Objectives

The objectives of this Agreement are:

- a) to achieve the liberalisation of trade in goods, in conformity with Article XXIV of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 (hereinafter referred to as the “GATT 1994”);
- b) to achieve the liberalisation of trade in services, in conformity with Article V of the General Agreement on Trade in Services (hereinafter referred to as the “GATS”);
- c) to mutually enhance investment opportunities;
- d) to prevent, eliminate or reduce unnecessary technical barriers to trade and to further the implementation of the WTO Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures (hereinafter referred to as the “SPS Agreement”) and the WTO Agreement on Technical Barriers to Trade (hereinafter referred to as the “TBT Agreement”);
- e) to promote competition in their economies, particularly as it relates to the economic relations between the Parties;
- f) to achieve further liberalisation on a mutual basis of the government procurement markets of the Parties;
- g) to ensure adequate and effective protection of intellectual property rights, in accordance with international standards;
- h) to develop international trade in such a way as to contribute to the objective of sustainable development and to ensure that this objective is integrated and reflected in the Parties’ trade relations; and
- i) to contribute to the harmonious development and expansion of world trade.

Article 1.3

Geographical Scope

1. This Agreement shall, except as otherwise specified in Annex I (Rules of Origin), apply to:
 - a) the land territory, internal waters, archipelagic waters and the territorial sea of a Party, and the air-space above the territory of a Party, in accordance with international law; and
 - b) the exclusive economic zone and the continental shelf of a Party, in accordance with international law.
2. This Agreement shall not apply to the Norwegian territory of Svalbard, with the exception of trade in goods.

Article 1.4

Trade and Economic Relations Governed by this Agreement

1. This Agreement shall apply to the trade and economic relations between the Philippines and the individual EFTA States. This Agreement shall not apply to the trade and economic relations between individual EFTA States, unless otherwise provided for in this Agreement.

2. As a result of the customs union established by the Customs Treaty of 29 March 1923 between Switzerland and Liechtenstein, Switzerland shall represent Liechtenstein in matters covered thereby.

Article 1.5

Relation to Other Agreements

1. Each Party reaffirms its rights and obligations under the WTO Agreement and the other agreements negotiated thereunder to which it is a party, and any other international agreement to which it is a party.
2. If a Party considers that the maintenance or establishment of a customs union, free trade area, arrangement for frontier trade or another preferential agreement by another Party has the effect of altering the trade regime provided for by this Agreement, it may request consultations. The Party concluding such agreement shall afford adequate opportunity for consultations with the requesting Party.

Article 1.6

Fulfilment of Obligations

Each Party shall take any general or specific measures required to fulfil its obligations under this Agreement.

Article 1.7

Central, Regional and Local Governments

Each Party shall, subject to the provisions of this Agreement, ensure the observance of all obligations and commitments under this Agreement by its respective central, regional and local governments and authorities, and by non-governmental bodies in the exercise of governmental powers delegated to them by central, regional and local governments or authorities.

Article 1.8

Transparency

1. The Parties shall publish, or otherwise make publicly available, their laws, regulations, judicial decisions, administrative rulings of general application as well as their respective international agreements, that may affect the operation of this Agreement.
2. The Parties shall promptly respond to specific questions in English and provide, upon request, information to each other on matters referred to in paragraph 1. The information to be provided should, as far as practicable, be in English.
3. Nothing in this Agreement shall require any Party to disclose confidential information, the disclosure of which would impede law enforcement or otherwise be contrary to the public interest or would prejudice the legitimate commercial interests of particular enterprises, public or private.
4. In case of any inconsistency between paragraphs 1 and 2 and provisions relating to transparency in other parts of this Agreement, the latter shall prevail to the extent of the inconsistency.

CHAPTER 2

TRADE IN NON-AGRICULTURAL PRODUCTS

Article 2.1

Scope

This Chapter shall apply to trade between the Parties relating to goods as set out in Annex II (Product Coverage of Non-Agricultural Products).

Article 2.2

Rules of Origin

The rules of origin are set out in Annex I (Rules of Origin).

Article 2.3

Import Duties

1. Upon entry into force of this Agreement, the Philippines shall eliminate its import duties and charges having equivalent effect to import duties on goods originating in an EFTA State covered by this Chapter, except as otherwise provided for in Annex III (Schedule of Tariff Commitments of the Philippines on Non-Agricultural Products Originating in the EFTA States).
2. Upon entry into force of this Agreement, the EFTA States shall eliminate all import duties and charges having equivalent effect to import duties on goods originating in the Philippines covered by this Chapter.
3. No new import duties or charges having equivalent effect to import duties shall be introduced by the Parties.
4. Import duties and charges having equivalent effect to import duties include any duty or charge of any kind imposed in connection with the importation of goods, including any form of surtax or surcharge, but does not include any charge imposed in conformity with Articles III and VIII of the GATT 1994.

Article 2.4

Export Duties

1. The Parties shall, upon entry into force of this Agreement, eliminate all customs duties and other charges, including any form of surcharges and other forms of contributions, in connection with the exportation of goods to another Party, except as provided for in Annex IV (Export Duties).
2. No new export duties or charges having equivalent effect to export duties shall be introduced by the Parties.

Article 2.5

Customs Valuation¹

Article VII of the GATT 1994 and Part I of the *Agreement on Implementation of Article VII of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994* shall apply and are hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.6

Quantitative Restrictions

1. Article XI of the GATT 1994 shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.
2. Before taking a measure in accordance with paragraph 2 of Article XI of the GATT 1994, the Party considering taking such measures shall provide the Joint Committee with all relevant information, with a view to arriving at a mutually acceptable solution. If no mutually acceptable solution has been reached within 30 days from the receipt of the notification to the Joint Committee, the Party may apply the necessary measures in accordance with this Article.
3. In the selection of measures, priority shall be given to those which least disturb the functioning of this Agreement. Any measure applied pursuant to this Article shall be immediately notified to the Joint Committee. Such measure shall not be applied in a manner, which would constitute a means of arbitrary or unjustifiable discrimination where the same conditions prevail, or a disguised restriction on trade. The measure shall be subject to periodic consultations in the Joint Committee and shall be eliminated when the conditions no longer justify their maintenance.
4. Any measure taken by a Party pursuant to this Article shall be terminated no later than three years from its imposition.

Article 2.7

Import Licensing

1. The *WTO Agreement on Import Licensing Procedures* shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

2. In adopting or maintaining non-automatic import licensing procedures, the Parties shall implement the measures consistent with this Agreement. A Party adopting non-automatic import licensing procedures shall indicate clearly the purpose of such licensing procedures.

Article 2.8

Article Trade in Fish and Other Marine Products

Additional provisions related to trade in fish and other marine products are set out in Annex V (Trade in Fish and Other Marine Products).

Article 2.9

Fees and Formalities

Article VIII of the GATT 1994 shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*, subject to Article 9 of Annex VI (Trade Facilitation).

Article 2.10

Internal Taxation and Regulations

Article III of the GATT 1994 shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.11

Trade Facilitation

With the aim to facilitate trade between the EFTA States and the Philippines, the Parties shall, in accordance with Annex VI (Trade Facilitation):

- a) simplify, to the greatest extent possible, procedures for trade in goods and related services;
- b) promote multilateral cooperation among the Parties in order to enhance their participation in the development and implementation of international conventions and recommendations on trade facilitation; and
- c) cooperate on trade facilitation within the mandate of the Sub-Committee on Trade in Goods.

Article 2.12

Subsidies and Countervailing Measures

1. The rights and obligations of the Parties relating to subsidies and countervailing measures shall be governed by Articles VI and XVI of the GATT 1994 and the *WTO Agreement on Subsidies and Countervailing Measures*, except as provided for in paragraph 2.
2. Before a Party initiates an investigation to determine the existence, degree and effect of any alleged subsidy in another Party, as provided for in Article 11 of the *WTO Agreement on Subsidies and Countervailing Measures*, the Party considering initiating an investigation shall notify in writing the Party whose goods are subject to an investigation and allow for a 60 day period for consultations with a view to finding a mutually acceptable solution. The consultations shall take place in the Joint Committee if a Party so requests within 20 days from the receipt of the notification.²

Article 2.13

Anti-dumping

1. The rights and obligations of a Party relating to anti-dumping measures shall be governed by Article VI of the GATT 1994 and the *WTO Agreement on Implementation of Article VI of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994* (hereinafter referred to as the “WTO Anti-dumping Agreement”), subject to paragraphs 2 to 8. The Parties shall endeavour to refrain from initiating anti-dumping procedures against each other.
2. When a Party receives a petition and before initiating an investigation under the WTO Anti-dumping Agreement, the Party shall notify in writing the Party whose goods are allegedly being dumped and allow for a 60 day period for consultations with a view to finding a mutually acceptable solution. The consultations shall take place in the Joint Committee if a Party so requests within 20 days from the receipt of the notification.³

3. A Party shall not initiate an anti-dumping investigation within one year of a determination regarding the same product from the same Party, which resulted in the non-application or revocation of anti-dumping measures.
4. If an anti-dumping measure is applied by a Party, the measure shall be terminated no later than five years from its imposition.
5. An investigation shall not be initiated unless the application has been made by or on behalf of the domestic industry. The application shall be considered to be made “by or on behalf of the domestic industry” if it is supported by those domestic producers whose collective output constitutes more than 50 percent of the total production of the like product produced by the domestic industry.⁴ The term “domestic industry” shall be interpreted as referring to the domestic producers as a whole of the like products. In the case of an application made or supported by a trade association, only the production of those member producers who support the application shall count towards the standing threshold.
6. If a Party decides to impose an anti-dumping duty, the Party shall apply the “lesser duty” rule if such lesser duty would be adequate to remove the injury to the domestic industry.
7. When anti-dumping margins are established, assessed or reviewed under Articles 2, 9.3, 9.5, and 11 of the WTO Anti-dumping Agreement regardless of the comparison bases under Article 2.4.2 of the WTO Anti-dumping Agreement, all individual margins, whether positive or negative, shall be counted toward the average.
8. Five years after the entry into force of this Agreement, the Parties shall in the Joint Committee review whether there is a need to maintain the possibility to take anti-dumping measures between them. If the Parties decide after the first review to maintain this possibility, biennial reviews shall thereafter be conducted in the Joint Committee.

Article 2.14

Global Safeguard Measures

The rights and obligations of a Party in respect of global safeguards shall be governed by Article XIX of the GATT 1994 and the *WTO Agreement on Safeguards*. In taking measures under these WTO provisions, a Party shall, in accordance with WTO rules, exclude imports of an originating product from one or several Parties if such imports do not in and of themselves cause or threaten to cause serious injury.

Article 2.15

Transitional Safeguard Measures

1. Where, as a direct result of the reduction or elimination of an import duty under this Agreement, any product originating in a Party is being imported into the territory of another Party in such increased quantities, in absolute terms or relative to domestic production, and under such conditions as to constitute a substantial cause of serious injury or threat thereof to the domestic industry of like or directly competitive products in the territory of the importing Party, the importing Party may take transitional safeguard measures to the minimum extent necessary to remedy or prevent the injury, subject to paragraphs 2 to 14.
2. Transitional safeguard measures shall only be taken upon clear evidence that increased imports have caused or are threatening to cause serious injury pursuant to an investigation in accordance with the procedures laid down in the *WTO Agreement on Safeguards*.
3. If the conditions set out in paragraph 1 are met, the importing Party may take measures consisting in increasing the rate of import duty for the product to a level not to exceed the lesser of:
 - a) the MFN rate of duty applied at the time the transitional safeguard measure is taken; or
 - b) the MFN rate of duty applied on the day immediately preceding the date of the entry into force of this Agreement.
4. Transitional safeguard measures shall be taken only for a period not exceeding one year. In exceptional circumstances, transitional safeguards measures may be extended beyond one year to a maximum period of three years. The Party extending transitional safeguard measures beyond one year shall provide compensation for the duration of the extension in the form of substantially equivalent concessions.

5. The Party intending to take or extend a transitional safeguard measure under this Article shall immediately, and in any case before taking or extending a measure, notify the other Parties. The notification shall contain all pertinent information, including evidence of serious injury or threat thereof caused by increased imports, a precise description of the product concerned, and the proposed measure, as well as the proposed date of introduction, expected duration and timetable for the progressive removal of the measure. In case of extension of the measure pursuant to paragraph 4 the notification shall also contain the intended compensation.
6. A Party may request consultations within 30 days from the receipt of the notification. The Joint Committee shall, within a 60 day period, examine the information provided under paragraph 5 in order to arrive at a mutually acceptable solution.
7. In the absence of a mutually acceptable solution, the importing Party may adopt or extend the transitional safeguard measure. In case of extension of the measure and in the absence of mutually agreed compensation, the Party against whose product the transitional safeguard measure is taken may take compensatory action by withdrawing substantially equivalent concessions under this Agreement. The transitional safeguard measure and the compensatory action shall be immediately notified to the other Parties. The Party taking compensatory action shall apply the action only for the minimum period necessary to achieve the substantially equivalent trade effects and in any event, only while the extended transitional safeguard measure under paragraph 4 is being applied.
8. In the selection of the transitional safeguard measure and the compensatory action, priority must be given to the action or measure which least disturbs the functioning of this Agreement.
9. No transitional safeguard measures shall be applied to the import of a product, which has previously been subject to such a measures nor shall safeguard measures be applied concurrent with anti-dumping or countervailing duties.
10. Upon the termination of the transitional safeguard measure, the rate of import duty shall be the rate which would have been in effect but for the measure.
11. In critical circumstances, where delay would cause damage which would be difficult to repair, a Party may take a provisional transitional safeguard measure pursuant to a preliminary determination that there is clear evidence that increased imports constitute a substantial cause of serious injury, or threat thereof, to the domestic industry. The Party intending to take such a measure shall immediately notify the other Parties thereof. Within 30 days from the receipt of the notification, the procedures set out in this Article shall be initiated.
12. Any provisional transitional safeguard measure shall be terminated within 200 days at the latest. The period of application of any such provisional transitional safeguard measure shall be counted as part of the duration, and any extension thereof, of the transitional safeguard measure, set out in paragraphs 3 and 4 respectively. Any import duty increases shall be promptly refunded if the investigation described in paragraph 2 does not result in a finding that the conditions of paragraph 1 are met.
13. Five years after the entry into force of this Agreement, the Parties shall review whether there is a need to maintain the possibility to take safeguard measures between them. Following the review, the Parties may decide whether they want to apply this Article any longer.
14. A transitional safeguard measure may be applied on a product no later than five years from the completion of each tariff commitment pursuant to Article 2.3 (Import Duties).

Article 2.16

State Trading Enterprises

Article XVII of the GATT 1994 and the *Understanding on the Interpretation of Article XVII of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994* shall apply and are hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.17

General Exceptions

Article XX of the GATT 1994 shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.18

Security Exceptions

Article XXI of the GATT 1994 shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.19

Balance-of-Payments

1. A Party, in serious balance of payments difficulties, or under imminent threat thereof, may, in accordance with the conditions established under the GATT 1994 and the *WTO Understanding on the Balance of Payments Provisions of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994*, adopt trade restrictive measures, which shall be of limited duration and non-discriminatory, and may not go beyond what is necessary to remedy the balance of payments situation.
2. The Party introducing a measure under this Article shall promptly notify the Joint Committee.

Article 2.20

Modification of Concessions

In exceptional circumstances, where a Party faces unforeseen difficulties in implementing its tariff commitments, that Party may, subject to an agreement with the other interested Parties, modify or withdraw a concession contained in its schedule of tariff commitments. In order to reach such agreement, a Party shall engage in negotiations with the other interested Parties. In such negotiations, the Party proposing to modify or withdraw a concession shall maintain a level of reciprocal and mutually advantageous concessions no less favourable to the other interested Parties than that provided for in this Agreement prior to such negotiations, which may include compensatory adjustments with respect to other goods. The mutually agreed outcome of the negotiations, including any compensatory adjustments, shall be incorporated into this Agreement in accordance with Article 14.2 (Amendments).

Article 2.21

Consultations

A Party may request consultations regarding any matter under this Chapter. The requested Party shall promptly reply to the request and enter in consultations in good faith. The Parties shall make every attempt to arrive at a mutually acceptable solution.⁵

Article 2.22

Contact Points

The Parties shall exchange names and addresses of contact points for this Chapter in order to facilitate the communication and the exchange of information.

Article 2.23

Sub-Committee on Trade in Goods

1. A Sub-Committee on Trade in Goods (hereinafter referred to as “Sub-Committee”) is hereby established.
2. The mandate of the Sub-Committee is set out in Annex VII (Mandate of the Sub-Committee on Trade in Goods).

Article 2.24

Review

1. No later than five years from the entry into force of this Agreement, or on request of a Party, consultations shall be held in the Joint Committee with the aim to accelerate the elimination of import duties or otherwise improving tariff commitments. An agreement among all Parties to accelerate or improve tariff commitments shall be incorporated into this Agreement, in accordance with Article 14.2 (Amendments).
2. A Party may, at any time, unilaterally accelerate the reduction and elimination of customs duties or otherwise improve tariff commitments. A Party intending to do so shall inform the other Parties before the new rate of customs duties takes effect, or in any event, as early as practicable.

CHAPTER 3 TRADE IN AGRICULTURAL PRODUCTS

Article 3.1

Scope

This Chapter shall apply to trade between the Parties relating to goods other than those covered in Annex II (Product Coverage of Non-Agricultural Products).

Article 3.2

Tariff Concessions

1. The Philippines shall grant tariff concessions for goods originating in an EFTA State as specified in Annexes VIII to X (Schedules of Tariff Commitments on Agricultural Products).
2. Each EFTA State shall grant tariff concessions for goods originating in the Philippines as specified in Annexes VIII to X (Schedules of Tariff Commitments on Agricultural Products).

Article 3.3

Agricultural Export Subsidies

The Parties shall not apply export subsidies, as defined in Article 9 of the *WTO Agreement on Agriculture*, to trade in originating products for which a tariff concession is granted in accordance with this Agreement.

Article 3.4

Other Provisions

1. With respect to trade in goods covered by this Chapter, the following provisions of Chapter 2 (Trade in Non-Agricultural Products) shall apply, *mutatis mutandis*: Articles 2.2 (Rules of Origin), 2.4 (Export Duties), 2.5 (Customs Valuation), 2.6 (Quantitative Restrictions), 2.7 (Import Licensing), 2.9 (Fees and Formalities), 2.10 (Internal Taxation and Regulations), 2.11 (Trade Facilitation), 2.13 (Anti-dumping), 2.14 (Global Safeguard Measures), 2.15 (Transitional Safeguard Measures), 2.16 (State Trading Enterprises), 2.17 (General Exceptions), 2.18 (Security Exceptions), 2.19 (Balance-of-Payments), 2.20 (Modification of Concessions), 2.21 (Consultations) and 2.23 (Sub-Committee on Trade in Goods).
2. The rights and obligations of the Parties with respect to subsidies and countervailing duties shall be governed by the applicable WTO Agreements.
3. With respect to Article on Rules of Origin, only bilateral accumulation between an EFTA State and the Philippines shall be allowed for goods covered by this Chapter.

Article 3.5

Further Liberalisation

The Parties shall continue efforts to achieve further liberalisation on trade in goods covered by this Chapter, taking into account the pattern of trade in agricultural products between the Parties, the particular sensitivities of such products, the development of each Party's agricultural policy and developments in bilateral and multilateral fora. With a view to achieving this objective, the Parties may consult in conjunction with the Joint Committee meetings.

CHAPTER 4 SANITARY AND PHYTOSANITARY MEASURES

Article 4.1

Objectives

The objectives of this Chapter are to:

- a) further the implementation of the SPS Agreement;
- b) strengthen cooperation between the Parties in the field of sanitary and phytosanitary measures to facilitate trade and access to their respective markets;
- c) facilitate information exchange between the Parties and enhance mutual understanding of each Party's regulatory system; and

- d) effectively solve trade concerns affecting trade between the Parties within the scope of this Chapter.

Article 4.2

Scope

This Chapter shall apply to sanitary and phytosanitary measures, which may, directly or indirectly, affect trade between the Parties.

Article 4.3

Affirmation of the SPS Agreement

Except as otherwise provided for in this Chapter, the SPS Agreement shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 4.4

Definitions

For the purposes of this Chapter:

- a) **international standards** mean the standards, guidelines and recommendations of the Codex Alimentarius Commission (CAC), the World Organisation for Animal Health (OIE) and the relevant international and regional organisations operating within the framework of the *International Plant Protection Convention* (IPPC);
- b) perishable goods mean goods that rapidly decay due to their natural characteristics, in particular in the absence of appropriate storage conditions;
- c) serious sanitary or phytosanitary issues mean cases for which international standards, in particular in the Guidelines for the Exchange of Information between Countries on Rejections of Imported Food, by the CAC⁶, foresee a notification between competent authorities.

Article 4.5

Inspections, Certification System and System Audits

1. An importing Party shall base assessments of the inspection and certification system of the exporting Party on international standards.
2. Without prejudice to the right of the Parties to approve establishments seeking access to the export market on the basis of individual inspections and audits, the Parties agree to primarily audit the inspection and certification system of the exporting Party.
3. The competent authorities of the Parties shall agree in advance on the anticipated costs of an inspection or audit.
4. Corrective actions, timeframes and follow-up procedures shall, if applicable, be clearly documented in an assessment report.
5. The importing Party shall provide the relevant information in writing to the exporting Party within 60 days from the audit. The exporting Party may comment on such information within 45 days. Comments made by the exporting Party shall be included in the assessment report.

Article 4.6

Certificates

1. The Parties agree to cooperate in order to minimise the number of SPS certificates as far as possible. Where official certificates are required, these should be in line with the principles laid down in international standards. A Party shall accept SPS certificates in English, issued by the competent authority of another Party, without any further requirements or charges.
2. If a Party introduces or modifies a certificate, it shall notify the other Parties as early as possible, in English. The Party shall provide the factual basis and justification for the new or modified certificate. The exporting Parties shall be given sufficient time to adapt to the new requirements.

Article 4.7

Cooperation

1. The Parties shall strengthen cooperation with a view to increasing the mutual understanding of each other's systems and facilitating access to their respective markets. Such cooperation shall include, but is not limited to, collaboration between the relevant scientific institutions that provide the Parties with scientific advice and risk analysis.
2. The Parties shall ensure that all adopted SPS regulations are published and available on the internet. Upon request, a Party shall provide supplementary information regarding import requirements in English.
3. The Parties shall notify any substantial change in structure, organisation and division of responsibilities of their competent authorities and contact points to the other Parties.
4. When a Party introduces new SPS measures, its competent authority shall, upon request, provide, as far as practicable in English, the background of the change, appropriate risk assessment or scientific basis justifying the measure and other relevant information.

Article 4.8

Movement of Products

The Parties shall ensure that goods fully complying with the relevant sanitary and phytosanitary requirements of an importing Party can freely move within their respective territories, once placed on the market.

Article 4.9

Import Checks

1. The import requirements and checks applied to imported goods covered by this Chapter shall be based on the risk that is associated with such goods and shall be applied in a non-discriminatory manner. Import checks shall be carried out as expeditiously as possible, in a manner that is no more trade-restrictive than necessary. The Parties shall make every effort to avoid any deterioration of perishable goods.
2. Upon request, information about the frequency of import checks or changes in this frequency shall be exchanged between competent authorities of the Parties.
3. Each Party shall ensure that adequate procedures exist to allow a person responsible for a consignment, subject to sampling and analysis, to apply for a supplementary expert opinion at a laboratory, accredited by the competent authority of the importing Party, as part of the official sampling.
4. Import control should be carried out according to international standards.
5. Goods subject to random and routine checks should not be detained at the border while awaiting the results of the tests.
6. Where a Party detains, at a port of entry, goods exported from another Party due to an alleged failure to comply with a sanitary or phytosanitary measure, the factual justification for the detention shall be promptly notified to the importer or his representative.
7. If goods are rejected at a port of entry due to a verified serious sanitary or phytosanitary issue, the competent authority of the exporting Party shall be promptly notified in writing of the factual basis and scientific justification.
8. If goods are rejected at the port of entry for reasons other than a verified serious sanitary or phytosanitary issue, the competent authority of the exporting Party shall, upon request, be notified in writing of the factual basis and scientific justification, as soon as possible.
9. Each Party shall ensure that appropriate procedures exist for the person responsible for the consignment or his representative to appeal the decision, if products are rejected at a point of entry.

Article 4.10

Consultations

Consultations shall be held at the request of a Party, which considers that another Party has taken a measure which is likely to create, or has created, an obstacle to trade. Such consultations shall take

place within 30 days from the receipt of the request with the objective of finding a mutually acceptable solution. If consultations are not taking place in the Joint Committee, it should be informed thereof. In case of perishable goods, consultations between the competent authorities of the Parties shall be held without undue delay. The consultations may be conducted by any agreed method.⁷

Article 4.11

Review

The Parties shall, no later than two years from the entry into force of this Agreement, and thereafter upon request by a Party, jointly review this Chapter with a view to extending treatment granted to a non-party, with whom all Parties have established arrangements concerning sanitary and phytosanitary regulations, to the Parties.

Article 4.12

Contact Points

The Parties shall exchange names and addresses of contact points for this Chapter in order to facilitate communication and the exchange of information.

CHAPTER 5

TECHNICAL BARRIERS TO TRADE

Article 5.1

Objectives

The objectives of this Chapter are to:

- a) further the implementation of the TBT Agreement;
- b) facilitate bilateral trade and access to respective markets for goods within the scope of this Chapter;
- c) facilitate information exchange and cooperation in the field of technical regulations, standards and conformity assessment between the Parties, and enhance mutual understanding of each Party's regulatory system;
- d) prevent, eliminate or reduce unnecessary obstacles related to trade between the Parties, in particular to avoid duplications in conformity assessment procedures;
- e) further the implementation of good regulatory practice in the area of product safety, including market surveillance; and
- f) effectively solve trade concerns affecting trade between the Parties within the scope of this Chapter.

Article 5.2

Scope

1. This Chapter shall apply to the preparation, adoption and application of all standards, technical regulations and conformity assessment procedures, which may affect trade in goods between the Parties.
2. Notwithstanding paragraph 1, this Chapter shall not apply to:
 - a) sanitary and phytosanitary measures as defined in Chapter 4 (Sanitary and Phytosanitary Measures); nor
 - b) purchasing specifications prepared by governmental bodies for production or consumption requirements of governmental bodies.

Article 5.3

Affirmation of the TBT Agreement

Except as otherwise provided for in this Chapter, the TBT Agreement shall apply and is hereby incorporated and made part of this Agreement, mutatis mutandis.

Article 5.4
International Standards

For the purposes of this Chapter, standards issued by international standardising bodies, in particular, but not limited to the International Organization for Standardization (ISO), International Electrotechnical Commission (IEC), the International Telecommunication Union (ITU) and the Codex Alimentarius Commission (CAC) shall be considered relevant international standards in accordance with Article 2.4. of the TBT Agreement.

Article 5.5
Movement of Products, Border Control and Market Surveillance

1. The Parties shall ensure that goods fully complying with the relevant technical regulations of an importing Party can freely move within their respective territories, once placed on the market.
2. Where, a Party detains, at a port of entry, goods exported from another Party due to an alleged failure to comply with a technical regulation, the reasons for the detention shall be promptly notified to the importer or his representative.
3. Where a Party withdraws, from its market, goods exported from another Party, the reasons shall be promptly notified to the importer, his representative or a person responsible for placing the goods on the market.

Article 5.6
Conformity Assessment Procedures

1. The Parties acknowledge that a broad range of mechanisms exist to facilitate the acceptance in a Party's territory of the results of conformity assessment procedures conducted in another Party's territory, but not limited to:
 - a) agreements on mutual acceptance of the results of conformity assessment procedures with respect to specified technical regulations conducted by recognised conformity assessment bodies;
 - b) voluntary arrangements between conformity assessment bodies in each Party's territory;
 - c) use of accreditation based on international standards, to qualify conformity assessment bodies;
 - d) government designation of conformity assessment bodies;
 - e) recognition by a Party of the results of conformity assessments performed in the territory of another Party;
 - f) use of regional or international arrangements and regional or international recognition agreements to which the Parties are parties; and
 - g) the importing Party's acceptance of a supplier's declaration of conformity, based on international standards.
2. The Parties shall not prepare, adopt or apply conformity assessment procedures, which are likely to create unnecessary obstacles to trade and shall to this end:
 - a) reinforce the role of international standards as a basis for technical regulations, including conformity assessment procedures;
 - b) promote the accreditation of conformity assessment bodies on the basis of relevant Standards and Guidelines of ISO and IEC; and
 - c) encourage the mutual acceptance of conformity assessment results of bodies accredited in accordance with paragraph (b), which have been recognised under the relevant international agreement.
3. Insofar as the Parties require a positive assurance of conformity with domestic technical regulations, the Parties shall, where applicable, encourage the acceptance of supplier's declarations of conformity, based on international standards as a documentation declaring conformity with domestic technical regulations.

Article 5.7
Cooperation

With a view to increasing the mutual understanding of each other's systems and facilitating access to respective markets, the Parties shall strengthen their cooperation, in particular in the following areas:

- a) activities of international standardisation bodies and the WTO Committee on Technical Barriers to Trade;
- b) communication between the competent authorities of the Parties, exchange of information in respect of technical regulations, good regulatory practice, standards, conformity assessment procedures, border control and market surveillance;
- c) encouraging their respective standardisation bodies to cooperate; and
- d) on request of a Party, make available, promptly, the full text or summary of technical regulations notified to WTO members, in English.

Article 5.8
Consultations

Consultations shall be held at the request of a Party, which considers that another Party has taken a measure which is likely to create, or has created, an obstacle to trade. Such consultations shall take place within 40 days from the receipt of the written request with the objective of finding a mutually acceptable solution. The consultations shall take place in the Joint Committee if a Party so requests. The consultations may be conducted by any agreed method.⁸

ARTICLE 5.9
Review

1. The Parties shall no later than four years from the entry into force of this Agreement, and thereafter upon request by a Party, jointly review this Chapter with a view to extending treatment granted to a non-party, with whom all Parties have established arrangements concerning standards, technical regulations and conformity assessment procedures, to the Parties.
2. The Parties may conclude Annexes or side agreements to this Agreement to prevent, eliminate, or reduce unnecessary obstacles, including to avoid duplicative and unnecessarily burdensome conformity assessment procedures in specific product sectors.

ARTICLE 5.10
Contact Points

The Parties shall exchange names and addresses of contact points for this Chapter in order to facilitate communication and the exchange of information.

CHAPTER 6
TRADE IN SERVICES

Article 6.1
Scope and Coverage

1. This Chapter applies to measures by Parties affecting trade in services and taken by central, regional or local governments and authorities as well as by non-governmental bodies in the exercise of powers delegated by central, regional or local governments or authorities. It applies to all services sectors, except services supplied in the exercise of government authority.
2. With respect to air transport services, this Chapter shall not apply to measures affecting air traffic rights or measures affecting services directly related to the exercise of air traffic rights, except as provided for in paragraph 3 of the GATS Annex on Air Transport Services. The definitions of paragraph 6 of the GATS Annex on Air Transport Services are hereby incorporated and made part of this Agreement.
3. Articles 6.3 (Most-Favour-Nation Treatment), 6.4 (Market Access) and 6.5 (National Treatment) shall not apply to laws, rules, regulations or requirements governing the procurement by governmental agencies of services purchased for governmental purposes and not with a view to commercial resale or with a view to use in the supply of services for commercial sale.

ARTICLE 6.2

Definitions

1. Where a provision of this Chapter provides that a provision of the GATS is incorporated into and made part of this Agreement, the meaning of the terms used in the GATS provision shall be understood as follows:
 - a) **Member** means Party;
 - b) **Schedule** means a Schedule referred to in Article 6.16 (Schedules of Specific Commitments) and contained in Annex XI (Schedules of Specific Commitments); and
 - c) **specific commitment** means a specific commitment in a Schedule referred to in Article 6.16 (Schedules of Specific Commitments).
2. The following definitions of Article I of the GATS are hereby incorporated into and made part of this Agreement:
 - a) **trade in services;**
 - b) **services;** and
 - c) **a service supplied in the exercise of governmental authority;**
3. For the purposes of this Chapter:
 - a) **service supplier** means any person that supplies a service;⁹
 - b) **natural person of another Party** means a natural person who, under the legislation of that other Party, is:
 - i. a national of that other Party who resides in the territory of any WTO Member; or
 - ii. a permanent resident of that other Party who resides in the territory of a Party, if that other Party accords substantially the same treatment to its permanent residents as to its nationals in respect of measures affecting trade in services. For the purpose of the supply of a service through presence of natural persons (Mode 4), this definition covers a permanent resident of that other Party who resides in the territory of a Party;
 - c) **juridical person of another Party** means a juridical person which is either:
 - i. constituted or otherwise organised under the domestic laws, rules and regulations of that Party, and is engaged in substantive business operations in the territory of a Party; or
 - ii. in the case of the supply of a service through commercial presence, owned or controlled by:
 - aa) natural persons of that other Party; or
 - bb) juridical persons of that other Party identified under subparagraph (c)(i).
4. The following definitions of Article XXVIII of the GATS are hereby incorporated into and made part of this Agreement:
 - a) **measure;**
 - b) **supply of a service;**
 - c) **measures by Members affecting trade in services;**
 - d) **commercial presence;**
 - e) **sector of a service;**
 - f) **service of another Member;**
 - g) **monopoly supplier of a service;**
 - h) **service consumer;**
 - i) **person;**
 - j) **juridical person;**
 - k) **owned, controlled and affiliated;** and
 - l) **direct taxes.**

ARTICLE 6.3

Most-Favoured-Nation Treatment

1. Without prejudice to measures taken in accordance with Article VII of the GATS, and except as provided for in its List of MFN Exemptions contained in Annex XII (Lists of MFN Exemptions), each Party shall accord immediately and unconditionally, in respect of all measures affecting the

supply of services, to services and service suppliers of another Party treatment no less favourable than the treatment it accords to like services and service suppliers of any non-party.

2. Treatment granted under other existing or future agreements concluded by a Party and notified under Article V or Article V bis of the GATS shall not be subject to paragraph 1.
3. If a Party concludes an agreement of the type referred to in paragraph 2 after the entry into force of this Agreement or amends such agreement, it shall notify the other Parties without delay. The former Party shall, upon request by another Party, negotiate the incorporation into this Agreement of a similar treatment no less favourable than that provided under that agreement.
4. Paragraph 3 of Article II of the GATS shall apply to the rights and obligations of the Parties with respect to advantages accorded to adjacent countries and is hereby incorporated into and made part of this Agreement.

ARTICLE 6.4

Market Access

Article XVI of the GATS shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement.

ARTICLE 6.5

National Treatment

Article XVII of the GATS shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement.

ARTICLE 6.6

Additional Commitments

Article XVIII of the GATS shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement.

ARTICLE 6.7

Domestic Regulation

1. In sectors where specific commitments are undertaken, each Party shall ensure that all measures of general application affecting trade in services are administered in a reasonable, objective and impartial manner.
2.
 - a) Each Party shall maintain or institute, as soon as practicable, judicial, arbitral or administrative tribunals or procedures which provide, at the request of an affected service supplier of another Party, for the prompt review of, and where justified, appropriate remedies for, administrative decisions affecting trade in services. Where such procedures are not independent of the agency entrusted with the administrative decision concerned, the Party shall ensure that the procedures in fact provide for an objective and impartial review.
 - b) The provisions of subparagraph (a) shall not be construed to require a Party to institute such tribunals or procedures where this would be inconsistent with its constitutional structure or the nature of its legal system.
3. Where authorisation is required by a Party for the supply of a service, the competent authorities of that Party shall, within a reasonable period of time after the submission of an application is considered complete under that Party's domestic laws, rules and regulations, inform the applicant of the decision concerning the application. At the request of the applicant, the competent authorities of that Party shall provide, without undue delay, information concerning the status of the application.
4. Each Party shall ensure that measures relating to qualification requirements and procedures, technical standards and licensing requirements and procedures, in sectors in which a Party has undertaken specific commitments, are based on objective and transparent criteria such as competence and the ability to supply the service.
5. With a view to ensuring that measures relating to qualification requirements and procedures, technical standards and licensing requirements and procedures do not constitute unnecessary barriers to trade in services, the Joint Committee shall take a decision aiming at incorporating into

this Agreement any disciplines developed in the WTO in accordance with paragraph 4 of Article VI of the GATS. The Parties may also, jointly or bilaterally, decide to develop further disciplines.

6. a) In sectors in which a Party has undertaken specific commitments, pending the entry into force of a decision incorporating WTO disciplines for these sectors pursuant to paragraph 5, and, if agreed between Parties, disciplines developed jointly or bilaterally under this Agreement pursuant to paragraph 5, the Party shall not apply qualification requirements and procedures, technical standards and licensing requirements and procedures that nullify or impair such specific commitments in a manner which is:
 - i. more burdensome than necessary to ensure the quality of the service; or
 - ii. in the case of licensing procedures, in itself a restriction on the supply of the service.
- b) In determining whether a Party is in conformity with the obligation under subparagraph (a), account shall be taken of international standards of relevant international organisations¹⁰ applied by that Party.
7. Each Party shall provide for adequate procedures to verify the competence of professionals of another Party.

ARTICLE 6.8

Recognition

1. For the purpose of the fulfilment of its relevant standards or criteria for the authorisation, licensing or certification of service suppliers, each Party shall give due consideration to any requests by another Party to recognise the education or experience obtained, requirements met, or licences or certifications granted in that other Party. Such recognition may be based upon an agreement or arrangement with that other Party, or otherwise be accorded unilaterally.
2. Where a Party recognises, by agreement or arrangement, the education or experience obtained, requirements met, or licences or certifications granted, in the territory of a non-party, that Party shall afford another Party adequate opportunity to negotiate its accession to such an agreement or arrangement, whether existing or future, or to negotiate a comparable agreement or arrangement with it. Where a Party accords recognition unilaterally, it shall afford adequate opportunity for another Party to demonstrate that the education or experience obtained, requirements met, or licences or certifications granted, in the territory of that other Party should also be recognised.
3. Any such agreement or arrangement or unilateral recognition shall be in conformity with the relevant provisions of the WTO Agreement, in particular paragraph 3 of Article VII of the GATS.

ARTICLE 6.9

Movement of Natural Persons

1. This Article applies to measures affecting natural persons who are service suppliers of a Party, and natural persons of a Party who are employed by a service supplier of a Party, in respect of the supply of a service.
2. This Chapter shall not apply to measures affecting natural persons seeking access to the employment market of a Party, nor shall it apply to measures regarding nationality, residence or employment on a permanent basis.
3. Natural persons covered by a specific commitment shall be allowed to supply the service in accordance with the terms of that commitment.
4. This Chapter shall not prevent a Party from applying measures to regulate the entry of natural persons of another Party into, or their temporary stay in, its territory, including those measures necessary to protect the integrity of, and to ensure the orderly movement of natural persons across its borders, provided that such measures are not applied in such a manner as to nullify or impair the benefits accruing to any Party under the terms of a specific commitment.¹¹

ARTICLE 6.10

Transparency

Paragraphs 1 and 2 of Article III and Article III bis of the GATS shall apply and are hereby incorporated into and made part of this Agreement.

ARTICLE 6.11

Monopolies and Exclusive Service Suppliers

Paragraphs 1, 2 and 5 of Article VIII of the GATS shall apply and are hereby incorporated into and made part of this Agreement.

ARTICLE 6.12

Business Practices

Article IX of the GATS shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement.

ARTICLE 6.13

Payments and Transfers

Article XI of the GATS shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement.

ARTICLE 6.14

Restrictions to Safeguard the Balance of Payments

1. The Parties shall endeavour to avoid the imposition of restrictions to safeguard the balance of payments.
2. Paragraphs 1 to 3 of Article XII of the GATS shall apply and are hereby incorporated into and made part of this Agreement.
3. A Party adopting or maintaining such restrictions shall promptly notify the Joint Committee.

ARTICLE 6.15

Exceptions

Article XIV and paragraph 1 of Article XIV bis of the GATS shall apply and are hereby incorporated into and made part of this Agreement.

ARTICLE 6.16

Schedules of Specific Commitments

1. Each Party shall set out in a Schedule the specific commitments it undertakes under Articles 6.4 (Market Access), 6.5 (National Treatment) and 6.6 (Additional Commitments). With respect to sectors where such commitments are undertaken, each Schedule shall specify:
 - a) terms, limitations and conditions on market access;
 - b) conditions and qualifications on national treatment;
 - c) undertakings relating to additional commitments referred to in Article 6.6 (Additional Commitments); and
 - d) where appropriate, the timeframe for implementation of such commitments and the date of entry into force of such commitments.
2. Measures inconsistent with both Articles 6.4 (Market Access) and 6.5 (National Treatment) shall be subject to paragraph 2 of Article XX of the GATS.
3. The Parties' Schedules of Specific Commitments are set out in Annex XI (Schedule of Specific Commitments).

ARTICLE 6.17

Modification of Schedules of Commitments

1. The Parties shall, upon written request by a Party, hold consultations to consider any modification or withdrawal of a specific commitment in the requesting Party's Schedule of Specific Commitments. The consultations shall be held within three months from the receipt of the request. In the consultations, the Parties shall aim to ensure that a general level of mutually advantageous commitments no less favourable to trade than that provided for in the Schedule of Specific Commitments prior to such consultations is maintained.

2. Modifications of Schedules are subject to Articles 12.1 (Joint Committee) and 14.2 (Amendments). Such modifications may only take place three years after the entry into force of this Agreement.

ARTICLE 6.18

Review

With the objective of further liberalising trade in services between them and promoting their interests on a mutually advantageous basis, the Parties shall review at least every two years, or more frequently if so agreed, their Schedules of Specific Commitments and their Lists of MFN Exemptions, taking into account, in particular, any unilateral liberalisation and on-going work under the auspices of the WTO. The first review shall take place no later than three years from the entry into force of this Agreement.

ARTICLE 6.19

Annexes

The following Annexes form an integral part of this Chapter:

- a) Annex XI (Schedules of Specific Commitments);
- b) Annex XII (Lists of MFN-Exemptions);
- c) Annex XIII (Financial Services);
- d) Annex XIV (Telecommunications Services);
- e) Annex XV (Movement of Natural Persons Supplying Services);
- f) Annex XVI (Maritime Transport and Related Services); and
- g) Annex XVII (Energy Related Services);

CHAPTER 7

INVESTMENT

ARTICLE 7.1

Investment Conditions

1. The Parties shall endeavour to provide stable, non-discriminatory, and transparent investment conditions for investors of the other Parties that make or seek to make investments in their territories.
2. The Parties shall admit investments by investors of the other Parties in accordance with their domestic laws, rules and regulations. They recognise that it is inappropriate to encourage investment by relaxing health, safety or environmental standards.

ARTICLE 7.2

Investment Promotion

The Parties recognise the importance of promoting investment flows as a means for achieving economic growth and development, including:

- a) appropriate means of identifying investment opportunities and information channels on investment regulations;
- b) exchange of information on measures to promote investment abroad; and
- c) the furthering of a legal environment conducive to increased investment flows.

ARTICLE 7.3

Review

The Parties affirm their commitment to review issues related to investment in the Joint Committee no later than five years from the entry into force of this Agreement, including the right of establishment of investors of a Party in the territory of another Party, taking into consideration the treatment accorded in free trade agreements and agreements on economic integration concluded by a Party with a non-party.

CHAPTER 8
INTELLECTUAL PROPERTY
ARTICLE 8

Protection of Intellectual Property Rights

1. The Parties shall grant and ensure adequate, effective and non-discriminatory protection of intellectual property rights, and provide for measures for the enforcement of such rights against infringement thereof, including counterfeiting and piracy, in accordance with the provisions of this Chapter, Annex XVIII (Protection of Intellectual Property), and the international agreements referred to therein. Parties understand that, in accordance with the *WTO Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights* (hereinafter referred to as the “TRIPS Agreement”), the grant of rights by the Parties is subject to compliance with the substantive conditions for acquisition of such rights.
2. The Parties shall accord to nationals of another Party treatment no less favourable than that they accord to their own nationals. Exemptions from this obligation must be in accordance with the substantive provisions of Articles 3 and 5 of the TRIPS Agreement.
3. The Parties shall grant to nationals of another Party treatment no less favourable than that accorded to nationals of a non-party. If a Party concludes a trade agreement containing provisions on the protection of intellectual property rights with a non-party, notified under Article XXIV of the GATT 1994, it shall notify the other Parties without delay and accord to them treatment no less favourable than that provided under such agreement. The Party concluding such an agreement shall, upon request by another Party, negotiate the incorporation into this Agreement of provisions of the agreement granting a treatment no less favourable than that provided under that agreement. Exemptions from this obligation must be in accordance with the substantive provisions of the TRIPS Agreement, in particular Articles 4 and 5.
4. The Parties agree, upon request of any Party to the Joint Committee, to review the provisions, implementation and application, of this Chapter and Annex XVIII (Protection of Intellectual Property), and to discuss issues related to intellectual property, with a view, *inter alia*, to further improving the protection and enforcement of intellectual property rights.

CHAPTER 9
GOVERNMENT PROCUREMENT
ARTICLE 9.1

Transparency

1. The Parties shall enhance the mutual understanding of each other’s government procurement laws and regulations with a view to progressively liberalise their respective procurement markets on the basis of non-discrimination and reciprocity.
2. The Parties shall publish, or otherwise make publicly available, their laws, regulations, judicial decisions, and administrative rulings of general application as well as their respective international agreements to which they are a party that may affect their procurement markets. The Parties shall promptly respond in English to specific questions and provide, upon request, information to each other on such matters.

ARTICLE 9.2
Further Negotiations

If a Party grants to a non-party additional benefits with regard to the access to its procurement markets after the entry into force of this Agreement, it shall without delay notify the other Parties. The Party granting additional benefits shall, upon request by another Party, enter into negotiations to extend similar benefits to the other Parties on a reciprocal basis.

ARTICLE 9.3
Review

The Joint Committee shall review this Chapter and examine the possibility of developing the Parties’ commitments in government procurement within three years from the entry into force of this Agreement.

CHAPTER 10 COMPETITION

ARTICLE 10.1

Rules of Competition

1. The Parties recognise that the following practices of enterprises are incompatible with the proper functioning of this Agreement insofar as they may affect trade between the Parties:
 - a) agreements, decisions by associations and concerted practices which have as their object or effect the prevention, restriction or lessening of competition; and
 - b) abuse of dominant position that would prevent or restrict competition.
2. The provisions of paragraph 1 shall also apply to state owned enterprises or enterprises with special or exclusive rights, in so far as the application of these provisions does not obstruct the performance, in law or in fact, of the particular public tasks assigned to them under domestic laws, rules and regulations.
3. The rights and obligations under this Chapter shall only apply between the Parties.

ARTICLE 10.2

Cooperation

1. The competent authorities of the Parties concerned shall cooperate and consult in their dealings with anti-competitive practices referred to in paragraph 1 of Article 10.1 (Rules of Competition), with the aim of putting an end to such practices or their adverse effects on trade, in a manner consistent with their domestic laws, rules and regulations.
2. Cooperation may include exchange of pertinent information that is available to the Parties. No Party shall be required to disclose information that is confidential according to its domestic laws, rules and regulations.

ARTICLE 10.3

Consultations

1. A Party may request consultations regarding any matter under this Chapter. The addressed Party or Parties shall promptly reply to the request and enter into consultations in good faith. The Parties shall make every attempt to arrive at a mutually acceptable solution.
2. If a Party considers that a given practice continues to affect trade in the sense of Article 10.1 (Rules of Competition), after cooperation or consultations, it may refer the matter to the Joint Committee. The Parties involved shall give to the Joint Committee all the assistance required in order to examine the matter and, where appropriate, eliminate the practice objected to.

ARTICLE 10.4

Dispute Settlement

No Party may have recourse to dispute settlement under Chapter 13 (Dispute Settlement) for any matter arising under this Chapter.

CHAPTER 11 TRADE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

ARTICLE 11.1

Context and Objectives

1. The Parties recall the *Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment of 1972, the Rio Declaration on Environment and Development of 1992, Agenda 21 on Environment and Development of 1992, the Johannesburg Plan of Implementation on Sustainable Development of 2002, the Rio+20 Outcome Document "The Future We Want" of 2012, the UN Sustainable Development Summit Outcome Document "Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development" of 2015, the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work and its Follow-up of 1998, the Ministerial Declaration of the UN Economic and Social Council on Full Employment and Decent Work of 2006 and the ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization of 2008.*

2. The Parties recognise that economic development, social development and environmental protection are interdependent and mutually supportive pillars of sustainable development. They recognise the benefits of cooperation on trade-related labour and environmental issues as part of a global approach to trade and sustainable development.
3. The Parties reaffirm their commitment to the promotion of international trade with the aim to contribute to the objective of sustainable development and to integrate and reflect this objective in the Parties' trade relations.
4. The Parties agree that the provisions of this Chapter shall not be used for protectionist trade purposes.

ARTICLE 11.2

Scope

1. Except as otherwise provided in this Chapter, this Chapter shall apply to measures adopted or maintained by the Parties affecting trade-related and investment-related aspects of labour and environmental issues.
2. The reference to labour in this Chapter includes the issues relevant to the Decent Work Agenda as agreed in the ILO.

ARTICLE 11.3

Right to Regulate and Levels of Protection

1. Recognising the right of each Party, subject to the provisions of this Agreement, to establish its own levels of labour and environmental protection, and to adopt or modify accordingly its relevant laws, rules, regulations and policies, each Party shall seek to ensure that its laws, rules, regulations, policies or practices provide for and encourage high levels of labour and environmental protection, consistent with standards, principles and agreements referred to in Articles 11.5 (International Labour Standards and Agreements) and 11.6 (Multilateral Environmental Agreements and Environmental Principles) and shall strive to improve the level of protection provided for in those laws, rules, regulations and policies.
2. The Parties recognise the importance of taking account of scientific, technical and other information, and relevant international standards, guidelines and recommendations, in preparing and implementing measures related to environment and labour conditions that affect trade and investment between them.

ARTICLE 11.4

Upholding Levels of Protection in the Application and Enforcement of Laws, Rules, Regulations or Standards

1. A Party shall not fail to effectively enforce its labour and environmental laws, rules, regulations or standards in a manner affecting trade or investment between the Parties.
2. Subject to Article 11.3 (Right to Regulate and Levels of Protection), a Party shall not:
 - a) weaken or reduce the level of environmental or labour protection provided by its laws, rules, regulations or standards with the sole intention to encourage investment from another Party or to seek or to enhance a competitive trade advantage of producers or service providers operating in its territory; or
 - b) waive or otherwise derogate from, or offer to waive or otherwise derogate from, such laws, rules, regulations or standards in order to encourage investment from another Party or to seek or to enhance a competitive trade advantage of producers or service providers operating in its territory.

ARTICLE 11.5

International Labour Standards and Agreements

1. The Parties recall the obligations deriving from membership of the ILO and *the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work* and its Follow-up adopted by the International Labour Conference at its 86th Session in 1998, to respect, to promote and realise the principles concerning the fundamental rights, namely:

- a) freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining;
 - b) elimination of all forms of forced or compulsory labour;
 - c) effective abolition of child labour; and
 - d) elimination of discrimination in respect of employment and occupation.
2. The Parties reaffirm their commitment, under the *Ministerial Declaration of the UN Economic and Social Council on Full Employment and Decent Work of 2006*, to recognise full and productive employment and decent work for all as a key element of sustainable development for all countries and as a priority objective of international cooperation and to promote the development of international trade in a way that is conducive to full and productive employment and decent work for all.
 3. The Parties recall the obligations deriving from membership of the ILO to effectively implement the ILO Conventions which they have ratified and to make continued and sustained efforts towards ratifying the core ILO Conventions and other conventions classified as “up-to-date” by the ILO.
 4. The Parties reaffirm that, as set out in the *ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization* adopted by the International Labour Conference at its 97th session in 2008, the violation of fundamental principles and rights at work shall not be invoked or otherwise used as a legitimate comparative advantage.

ARTICLE 11.6

Multilateral Environmental Agreements and Environmental Principles

The Parties reaffirm their commitment to the effective implementation in their laws, rules, regulations and practices of the multilateral environmental agreements to which they are a party, as well as their adherence to environmental principles reflected in the international instruments referred to in Article 11.1 (Context and Objectives).

ARTICLE 11.7

Promotion of Trade and Investment Favouring Sustainable Development

1. The Parties shall strive to facilitate and promote investment, trade in and dissemination of goods and services that contribute to sustainable development, such as environmental technologies, sustainable renewable energy, as well as goods and services that are energy efficient, eco-labelled or subject to schemes such as fair and ethical trade. Related non-tariff barriers will be addressed as part of these efforts.
2. The Parties agree to exchange views and may consider, jointly or bilaterally, cooperation in this area. They shall encourage such cooperation between enterprises.

ARTICLE 11.8

Trade in Forest-Based Products

1. In order to promote the sustainable management of forest resources and thereby, *inter alia*, reduce greenhouse emissions from deforestation and degradation of natural forests and peat lands related to activities beyond the forest sector, the Parties will work together in the relevant multilateral fora in which they participate and through existing bilateral cooperation if applicable to improve forest law enforcement and governance and to promote trade in legal and sustainable forest-based, agricultural and mining products.
2. Useful instruments to achieve this objective may include, *inter alia*, effective use of the *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora* (CITES) with regard to endangered timber species, certification schemes for sustainably harvested forest products, bilateral Forest Law Enforcement Governance and Trade (FLEGT) Voluntary Partnership Agreements.

ARTICLE 11.9

Cooperation in International Fora

The Parties shall strive to strengthen their cooperation on trade and investment-related labour and environmental issues of mutual interest in relevant bilateral, regional and multilateral fora in which they participate.

ARTICLE 11.10

Implementation and Consultations

1. The Parties shall designate the administrative entities, which shall serve as contact points for the purposes of implementing this Chapter.
2. A Party may, through the contact points, request expert consultations or consultations within the Joint Committee regarding any matter under this Chapter. The Parties shall make every attempt to arrive at a mutually acceptable solution of the matter. Where relevant, subject to the agreement of the Parties, they can seek advice of the relevant international organisations or bodies.
3. No Party may have recourse to arbitration under Chapter 13 (Dispute Settlement) for any matter arising under this Chapter.

ARTICLE 11.11

Review

This Chapter shall be subject to periodic review within the framework of the Joint Committee. The Parties shall discuss progress achieved in pursuing the objectives set out in this Chapter and consider relevant international developments in order to identify areas where further action could promote these objectives.

CHAPTER 12

INSTITUTIONAL PROVISIONS

ARTICLE 12

Joint Committee

1. The Parties hereby establish the EFTA-Philippines Joint Committee (hereinafter referred to as the “Joint Committee”) comprising of representatives of each Party. The Parties shall be represented by senior officials delegated by them for this purpose.
2. The Joint Committee shall:
 - a) oversee the implementation of this Agreement;
 - b) keep under review the possibility of further removal of barriers to trade and other restrictive measures concerning trade between the EFTA States and the Philippines;
 - c) oversee the further elaboration of this Agreement;
 - d) set-up sub-committees and working groups as it considers necessary to assist it in accomplishing its tasks;
 - e) supervise the work of all sub-committees and working groups;
 - f) endeavour to resolve disputes regarding the interpretation or application of this Agreement;
 - g) consider and adopt amendments as provided for in this Agreement; and
 - h) consider any other matter that may affect the operation of this Agreement.
3. The Joint Committee may take decisions as provided for in this Agreement. On other matters, the Joint Committee may make recommendations. The Joint Committee shall take decisions and make recommendations by consensus.
4. Where this Agreement foresees that a provision relates only to the Philippines and one or several EFTA States, consensus shall only involve the Parties concerned, and the decision or recommendation shall apply only to those Parties.
5. If a representative of a Party in the Joint Committee has accepted a decision subject to the fulfilment of domestic legal requirements, the decision shall enter into force on the date that the last Party notifies that its internal requirements have been fulfilled, unless otherwise specified by the decision.
6. The Joint Committee shall meet within one year of the entry into force of this Agreement. Thereafter, it shall meet whenever necessary but normally every two years. Its meetings shall be co-

chaired by one of the EFTA States and the Philippines. The Joint Committee shall establish its rules of procedure. Each Party may request at any time, through a notice in writing to the other Parties, that a special meeting of the Joint Committee be held. Such a meeting shall take place within 30 days from the receipt of the request, unless the Parties agree otherwise.

CHAPTER 13 DISPUTE SETTLEMENT

ARTICLE 13.1

Objective

The objective of this Chapter is to provide an efficient and transparent mechanism for the avoidance and settlement of disputes arising under this Agreement.

ARTICLE 13.2

Scope and Coverage

1. The provisions of this Chapter shall apply to the settlement of any dispute concerning the interpretation or application of this Agreement.
2. For purposes of this Chapter, the terms “Party”, “party to the dispute”, “complaining Party” and “Party complained against” can denote one or more Parties.
3. Where disputes regarding the same matter arising under this Agreement and the WTO Agreement, the complaining Party shall consider dispute settlement in the WTO. The dispute may however, be settled in either forum at the discretion of the complaining Party. The forum thus selected shall be used to the exclusion of the other.
4. For the purposes of paragraph 3, dispute settlement procedures under the WTO Agreement are deemed to be selected by a Party’s request for the establishment of a panel under Article 6 of the *WTO Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes*, whereas dispute settlement procedures under this Agreement are deemed to be selected upon a request for arbitration pursuant to paragraph 1 of Article 13.5 (Establishment of Arbitration Panel).

ARTICLE 13.3

Good Offices, Conciliation or Mediation

1. Good offices, conciliation and mediation are procedures that are undertaken voluntarily if the Parties so agree. They may begin and be terminated at any time. They may continue while proceedings of an arbitration panel established in accordance with this Chapter are in progress.
2. Proceedings involving good offices, conciliation and mediation shall be confidential and without prejudice to the rights of any Parties in any further proceedings.

ARTICLE 13.4

Consultations

1. The Parties shall make every attempt through cooperation and consultations to reach a mutually acceptable solution of any matter raised in accordance with this Article.
2. A Party may request consultations with another Party with respect to any measure it considers inconsistent with this Agreement. The Party receiving the request for consultations shall accord due consideration to the request and provide adequate opportunity for such consultations.
3. The Party requesting consultations shall make the request in writing, setting out the reasons for the request, including identification of the measure, which it considers inconsistent with this Agreement. The Party requesting consultations shall at the same time notify the other Parties in writing of the request. The Party to which the request is made shall reply within ten days from the receipt of the request.
4. Consultations shall take place in the Joint Committee, unless the Parties making and receiving the request for consultations agree otherwise.
5. The consultations shall commence within:
 - a) 15 days from the receipt of the request in cases of urgency, including perishable goods; or
 - b) 30 days from the receipt of the request for all other matters.

6. The consulting Parties shall provide sufficient information, including making available for the consultations personnel of relevant government agencies, to enable a full examination of whether the measure is inconsistent with this Agreement or not.
7. The consultations shall be confidential and without prejudice to the rights of the Parties in any further proceedings. The Parties shall treat any confidential information exchanged in the course of consultations in the same manner as the Party providing the information.
8. The consulting Parties shall inform the other Parties of any mutually agreed resolution of the matter.

ARTICLE 13.5

Establishment of Arbitration Panel

1. The complaining Party may request the establishment of an arbitration panel if:
 - a) the Party to which the request is made does not reply within ten days from the receipt of the request;
 - b) the Party complained against does not enter into consultations in accordance with the time periods specified in Article 13.4 (Consultations); or
 - c) the consultations fail to resolve a dispute within:
 - i. 30 days from the receipt of the request for consultations in cases of urgency, including perishable goods;
 - ii. 60 days from the receipt of the request for consultations regarding any other matter.
2. Any request for the establishment of an arbitration panel shall identify:
 - a) the specific measures at issue; and
 - b) the legal and factual basis for the complaint.
3. A copy of the request shall be communicated to the other Parties so that they may determine whether to participate in the arbitration process.
4. The arbitration panel shall consist of three members who shall be appointed in accordance with the *Optional Rules for Arbitrating Disputes between Two States of the Permanent Court of Arbitration*, as effective from 20 October 1992 (hereinafter referred to as the “Optional Rules”), *mutatis mutandis*.
5. The date of establishment of the arbitration panel shall be the date on which the Chairperson is appointed.
6. Unless the parties to the dispute agree otherwise within 20 days from the receipt of the request for the establishment of the arbitration panel, the terms of reference for the arbitration panel shall be:

“To examine, in light of the relevant provisions of this Agreement, the matter referred to in the request for the establishment of an arbitration panel pursuant to Article 13.5 (Establishment of Arbitration Panel) and to make findings of law and fact together with the reasons, as well as recommendations, if any, for the resolution of the dispute and the implementation of the ruling.”
7. Whenever feasible, a single arbitration panel should be established to examine complaints relating to the same matter where more than one Party requests the establishment of an arbitration panel or where the request involves more than one Party complained against.
8. A Party which is not a party to the dispute shall be entitled, on delivery of a written notice to the parties to the dispute, to make written submissions to the arbitration panel, receive written submissions, including annexes, from the parties to the dispute, attend hearings and make oral statements.

ARTICLE 13.6

Arbitration Panel Procedures

1. Unless otherwise specified in this Agreement or agreed between the parties to the dispute, the procedures of the panel shall be governed by the Optional Rules, *mutatis mutandis*.
2. The arbitration panel shall examine the matter referred to it in the request for the establishment of an arbitration panel in light of the relevant provisions of this Agreement interpreted in accordance with rules of interpretation of public international law.

3. The arbitration panel should consult regularly with the parties to the dispute and give them adequate opportunity to develop a mutually acceptable solution. The arbitration panel shall provide for at least one hearing for the parties to the dispute to present their case to the arbitration panel.
4. The language of any proceedings shall be English. The hearings of the arbitration panel shall be open to the public, unless the parties to the dispute agree otherwise or the arbitration panel decides to close the hearing for the duration of any discussion of confidential information.
5. There shall be no *ex parte* communication with the arbitration panel concerning matters under its consideration.
6. A Party's written submissions, written versions of oral statements and responses to questions put by an arbitration panel shall, at the same time as it is submitted to the arbitration panel, be transmitted by that Party to the other party to the dispute.
7. The Parties, the panel and any individual involved in the arbitration proceedings shall treat as confidential the information submitted to the arbitration panel, which has been designated as confidential by the Party submitting the information.
8. The arbitration panel shall make its ruling by consensus. If the arbitration panel is unable to reach consensus, it shall make its ruling by majority vote. Any arbitrator may furnish separate opinions on matters not unanimously agreed. The arbitration panel shall not disclose which arbitrators are associated with majority or minority opinions. The deliberations of the arbitration panel and the initial report shall be kept confidential.

ARTICLE 13.7

Panel Reports

1. The arbitration panel should submit to the parties to the dispute an initial report containing its findings and rulings as well as recommendations, if any, not later than 90 days from the establishment of the arbitration panel. The parties to the dispute may submit comments on the initial report, in writing, to the arbitration panel within 15 days from the receipt of the initial report. The arbitration panel should present its final report to the Parties within 30 days from the submission of the initial report. The findings of the final panel report shall include a discussion of the comments made by the parties to the dispute.
2. The final report, as well as any report under Articles 13.9 (Implementation of the Final Panel Report) and 13.10 (Compensation and Suspension of Benefits), shall be communicated to the Parties. A party to the dispute may make the report publicly available, subject to paragraph 7 of Article 13.6 (Arbitration Panel Procedures).
3. Any ruling of the arbitration panel under any provision of this Chapter shall be final and binding on the parties to the dispute.

ARTICLE 13.8

Suspension or Termination of Arbitration Panel Proceedings

1. Where the parties to the dispute agree, an arbitration panel may suspend its work at any time for a period not exceeding 12 months. If the work of an arbitration panel has been suspended for more than 12 months, the arbitration panel's authority for considering the dispute shall lapse, unless the parties to the dispute agree otherwise.
2. The proceedings of an arbitration panel shall be terminated:
 - a) if the parties to the dispute agree by jointly notifying in writing the Chairperson of the arbitration panel; or
 - b) if a complaining party withdraws its complaint at any time before the initial report has been issued.
3. An arbitration panel may, at any stage of the proceedings prior to the release of the final report, propose that the parties to the dispute seek to settle the dispute amicably.

ARTICLE 13.9

Implementation of the Final Panel Report

1. The Party complained against shall promptly comply with the ruling in the final report. If it is impracticable to comply immediately, the parties to the dispute shall endeavour to agree on a reasonable period of time to do so. In the absence of such agreement within 45 days, from the issuance of the final report, either party to the dispute may request the original arbitration panel to determine the length of the reasonable period of time, in light of the particular circumstances of the case. The ruling of the arbitration panel should be given within 60 days from the receipt of that request.
2. The Party complained against shall notify the complaining Party of the measure adopted in order to comply with the ruling in the final report, as well as provide a detailed description of how the measure ensures compliance sufficient to allow the complaining party to assess the measure.
3. In case of disagreement as to the existence of a measure complying with the ruling in the final report or to the consistency of that measure with the ruling, such disagreement shall be decided by the same arbitration panel upon the request of either party to the dispute before compensation can be sought or suspension of benefits can be applied in accordance with Article 13.10 (Compensation and Suspension of Benefits). The ruling of the arbitration panel should be given within 90 days from the receipt of that request.

ARTICLE 13.10

Compensation and Suspension of Benefits

1. If the Party complained against does not comply with a ruling of the arbitration panel referred to in Article 13.9 (Implementation of the Final Panel Report), or notifies the complaining Party that it does not intend to comply with the ruling in the final panel report, that Party shall, if so requested by the complaining Party, enter into consultations with a view to agreeing on mutually acceptable compensation. If no such agreement has been reached within 20 days from the receipt of the request, the complaining Party shall be entitled to suspend the application of benefits granted under this Agreement but only equivalent to those affected by the measure that the arbitration panel has found to be inconsistent with this Agreement.
2. In considering what benefits to suspend, the complaining Party should first seek to suspend benefits in the same sector or sectors as that affected by the measure that the arbitration panel has found to be inconsistent with this Agreement. The complaining Party that considers it is not practicable or effective to suspend benefits in the same sector or sectors may suspend benefits in other sectors.
3. The complaining Party shall notify the Party complained against of the benefits, which it intends to suspend, the grounds for such suspension and when suspension will commence, no later than 30 days before the date on which the suspension is due to take effect. Within 15 days from the receipt of that notification, the Party complained against may request the original arbitration panel to rule on whether the benefits, which the complaining Party intends to suspend are equivalent to those affected by the measure found to be inconsistent with this Agreement, and whether the proposed suspension is in accordance with paragraphs 1 and 2. The ruling of the arbitration panel should be given within 45 days from the receipt of that request. Benefits shall not be suspended until the arbitration panel has issued its ruling.
4. Compensation and suspension of benefits shall be temporary measures and shall only be applied by the complaining Party until the measure found to be inconsistent with this Agreement has been withdrawn or amended so as to bring it into conformity with this Agreement, or until the parties to the dispute have resolved the dispute otherwise.
5. At the request of a party to the dispute, the original arbitration panel shall rule on the conformity with the final report of any implementing measures adopted after the suspension of benefits and, in light of such ruling, whether the suspension of benefits should be terminated or modified. The ruling of the arbitration panel should be given within 30 days from the receipt of that request.

ARTICLE 13.11

Other Provisions

1. Whenever possible, the arbitration panel referred to in Articles 13.9 (Implementation of the Final Panel Report) and 13.10 (Compensation and Suspension of Benefits) shall comprise the same arbitrators who issued the final report. If a member of the original arbitration panel is unavailable, the appointment of a replacement arbitrator shall be conducted in accordance with the selection procedure for the original arbitrator.
2. Any time period mentioned in this Chapter may be modified by mutual agreement of the parties to the dispute.
3. When an arbitration panel considers that it cannot comply with a timeframe imposed on it under this Chapter, it shall inform the parties to the dispute in writing and provide an estimate of the additional time required. Any additional time required should not exceed 30 days.

CHAPTER 14

FINAL PROVISIONS

ARTICLE 14.1

Annexes and Appendices

The Annexes to this Agreement, including their Appendices, constitute an integral part of this Agreement.

ARTICLE 14.2

Amendments

1. Any Party may submit proposals for amendments to this Agreement to the Joint Committee for consideration and recommendation.
2. Amendments to this Agreement shall be submitted to the Parties for ratification, acceptance or approval in accordance with their respective legal requirements. The text of the amendments and the instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Depositary.
3. Amendments to this Agreement shall enter into force on the first day of the third month following the date on which at least one EFTA State and the Philippines have deposited their instrument of ratification, acceptance or approval with the Depositary. In relation to an EFTA State depositing its instrument of ratification, acceptance or approval after that, the amendments shall enter into force on the first day of the third month following the deposit of its instrument.
4. The Joint Committee may decide to amend the Annexes and Appendices to this Agreement. The decision shall enter into force on the first day of the third month following the notification by the last Party that its internal requirements have been fulfilled. Subject to the domestic laws, rules and regulations of the Parties, the Joint Committee may agree on different entry into force provisions.
5. Amendments regarding issues related only to one or several EFTA States and the Philippines shall be agreed upon by the Parties concerned.
6. If its legal requirements permit, a Party may apply any amendment provisionally, pending its entry into force for that Party. Provisional application of amendments shall be notified to the Depositary.

ARTICLE 14.3

Accession

1. Any State becoming a Member of EFTA may accede to this Agreement, provided that the Joint Committee approves its accession, on terms and conditions to be agreed upon by the Parties and the acceding State.
2. The instrument of accession shall be deposited with the Depositary. In relation to an acceding State, this Agreement shall enter into force on the first day of the third month following the deposit of its instrument of accession, or the approval of the terms of accession by the existing Parties, whichever is later.

ARTICLE 14.4

Withdrawal and Expiration

1. Each Party may withdraw from this Agreement by means of a written notification to the Depositary. The withdrawal shall take effect six months after the date on which the notification is received by the Depositary.
2. If the Philippines withdraws, this Agreement shall expire when its withdrawal becomes effective.
3. Any EFTA State which withdraws from the *Convention establishing the European Free Trade Association* shall, ipso facto on the same day as the withdrawal takes effect, cease to be a Party to this Agreement.

ARTICLE 14.5

Entry into Force

1. This Agreement is subject to ratification, acceptance or approval in accordance with the respective legal requirements of the Parties. The instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Depositary.
2. This Agreement shall enter into force on the first day of the third month following the date on which at least one EFTA State and the Philippines have deposited their instrument of ratification, acceptance or approval with the Depositary.
3. In relation to an EFTA State depositing its instrument of ratification, acceptance or approval after this Agreement has entered into force, this Agreement shall enter into force on the first day of the third month following the deposit of its instrument.
4. If its respective legal requirements permit, a Party may apply this Agreement provisionally, pending its entry into force for that Party. Provisional application of this Agreement shall be notified to the Depositary.

ARTICLE 14.6

Depositary

The Government of Norway shall act as Depositary.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Agreement.

Done at Bern, this 28th day of April 2016, in one original in English, which shall be deposited with the Depositary, who shall transmit certified copies to all the Parties.

Endnotes.

- 1 Switzerland applies customs duties based on weight and quantity rather than *ad valorem* duties.
- 2 It is understood that investigations may be undertaken in parallel with ongoing consultations and that in the absence of a mutually agreed solution each Party retains its rights and obligations under Article VI and XVI of the GATT 1994 and the WTO Agreement on Subsidies and Countervailing Measures.
- 3 It is understood that investigations may be undertaken in parallel with ongoing consultations and that in the absence of a mutually agreed solution each Party retains its rights and obligations under Article VI of the GATT 1994 and the WTO Anti-dumping Agreement, subject to paragraphs 3 to 8.
- 4 The exception provided for in Article 4.1(i) of the WTO Anti-dumping Agreement shall not apply.
- 5 It is understood that consultations pursuant to this Article shall be without prejudice to the rights and obligations of the Parties under Chapter 13 (Dispute Settlement) or under the WTO Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes.
- 6 CAC/GL 25/1997.
- 7 It is understood that consultations pursuant to this Article shall be without prejudice to the rights and obligations of the Parties under Chapter 13 (Dispute Settlement) or under the WTO Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes.
- 8 It is understood that consultations pursuant to this Article shall be without prejudice to the rights and obligations of the Parties under Chapter 13 (Dispute Settlement) or under the WTO Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes.
- 9 Where the service is not supplied directly by a juridical person but through other forms of commercial presence such as a branch or a representative office, the service supplier (i.e. the juridical person) shall, nonetheless, through such commercial presence be accorded the treatment provided for service suppliers under this Chapter. Such

treatment shall be extended to the commercial presence through which the service is supplied and need not be extended to any other parts of the service supplier located outside the territory where the service is supplied.

- 10 The term **relevant international organisations** refers to international bodies whose membership is open to the relevant bodies of at least all Parties.
- 11 The sole fact of requiring a visa for natural persons shall not be regarded as nullifying or impairing benefits under a specific commitment.

C-deild – Útgáfudagur: 4. september 2025